

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประจักษ์ โดยใช้ระเบียบวิธีการเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้สามารถก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ โดยมุ่งศึกษาปัจจัยนำเกี่ยวกับภูมิหลังและสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กด้านครอบครัว สถานภาพทางสังคม การศึกษา ประสบการณ์จากการทำงาน และปัจจัยเอื้ออำนวยด้าน คุณลักษณะพิเศษส่วนบุคคล อายุ แหล่งทุน การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การมีพี่เลี้ยง นโยบายรัฐบาล สิ่งจูงใจและสิ่งสนับสนุน รวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการ ตลอดจนปัญหา อุปสรรคและการแก้ไขของผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจาก ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบการอย่างอิสระ (Entrepreneurship)
 - 1.1 ความหมายและประวัติความเป็นมา
 - 1.2 หลักการพื้นฐานในการเป็นประกอบการอิสระ
 - 1.3 กระบวนการตัดสินใจเข้าสู่การประกอบการอย่างอิสระ
2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการบริการพยาบาลอิสระ (Nurse Entrepreneurs)
 - 2.1 ความหมายของผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ
 - 2.2 โอกาสและการขยายบทบาทของพยาบาลวิชาชีพไปสู่การประกอบการพยาบาลอิสระ
 - 2.3 คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ
 - 2.4 การประกอบวิชาชีพพยาบาลตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 และพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ
 - 3.1 ปัจจัยนำ
 - 3.2 ปัจจัยเอื้ออำนวย
4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประจักษ์และเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบการอิสระ (Entrepreneurship)

1.1 ความหมายและประวัติความเป็นมา

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการประกอบการอย่างอิสระหรือความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ได้มีการให้คำนิยามไว้มากมายและหลากหลาย เกี่ยวกับบทบาทของการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurs) ซึ่งมักมีความหมายที่เฉพาะตามความมุ่งหมายของแต่ละคนและสาขาการจัดการต่างๆ ดังต่อไปนี้

Church (1984) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการ จากแนวโน้มทางธุรกิจว่า เป็นบุคคลผู้ซึ่งวางแผน อำนวยการ จัดการทางการเงิน และดำเนินการเป็นเจ้าของธุรกิจด้วยตัวเอง (cited in Vogel & Doleys, 1994: 3)

Drucker (1985) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการ ว่าเป็นบุคคลผู้แสวงหาการเปลี่ยนแปลง แล้วตอบสนองและทำการสำรวจ ในการเปลี่ยนแปลงนั้นเสมือนเป็นโอกาส

Drucker ผู้ที่เป็นต้นตำหรับทฤษฎีการจัดการ (Management Theory) ได้บันทึกไว้ว่า แม้ว่าคำว่า ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ได้มีการใช้มามากกว่า 200 ปี แต่ยังคงมีความสับสนอยู่มากในความหมาย ซึ่งคำว่า ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) มาจากรากศัพท์ภาษาฝรั่งเศส ที่ให้ความหมายว่า ระหว่าง (Between) รวมทั้งการเผชิญหรือนำมา (To take) นั่นคือ ผู้ประกอบการคือ บุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งระหว่างผู้จัดจำหน่ายและลูกค้า ซึ่งต้องกล้าเสี่ยงหรือตั้งอยู่บนความเสี่ยงอย่างแท้จริงอันจะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยสรุป Drucker ได้ให้ความหมายคำว่าผู้ประกอบการว่าเป็นเสมือนบุคคลซึ่งสามารถนำทรัพยากรทางเศรษฐกิจ จากพื้นที่ที่มีผลผลิตต่ำไปยังพื้นที่ที่ทำผลผลิตได้สูงกว่าและยิ่งใหญ่กว่า (Lambing & Kuehl, 1997)

Webster's พจนานุกรม (1997) ให้ความหมายของ ผู้ประกอบการ ว่าเป็นบุคคลซึ่งดำเนินการ จัดการและสามารถคาดคะเนความเสี่ยงบนธุรกิจ

Longman พจนานุกรม (1995) ผู้ประกอบการ เป็นบุคคลผู้ริเริ่มกิจการ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดดำเนินการธุรกิจและเผชิญกับความเสี่ยงเพื่อผลตอบแทนทางกำไร

วิทยากร เชียงกุล (2536) ให้ความหมายของ ผู้ประกอบการ ว่าเป็นผู้ที่ลงทุนและดำเนินการใช้ที่ดิน เครื่องจักรและว่าจ้างคนงาน มาทำการผลิตสินค้าเพื่อขายในตลาด ผู้ประกอบการมักเป็นนายทุนเองหรือมีหุ้นส่วน ต่างกับผู้ทำหน้าที่จัดการคือ ผู้จัดการ ทำงานเพื่อเงินเดือน แต่ผู้ประกอบการได้ผลตอบแทนในรูปกำไรด้วย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2539) ให้ความหมายของ ผู้ประกอบการ ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการคิดค้นสินค้าใหม่ๆ หรือนำวิทยาการใหม่ๆ พร้อมทั้งรวบรวมปัจจัยการผลิตเพื่อนำ

มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ผู้ประกอบการเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร เป็นปริมาณเท่าใด และจะใช้เทคนิคการผลิตแบบไหน อย่างไรก็ตามสำหรับปริมาณสินค้าที่ตลาดต้องการนั้น ต้องอาศัยการคาดคะเน ดังนั้นจึงมีความเสี่ยง หน่วยผลิตที่มีเจ้าของคนเดียว ผู้ประกอบการจะต้องเสี่ยงต่อการใช้เงินลงทุนและรับผิดชอบในการจัดการแต่เพียงผู้เดียว ขณะที่บริษัทมหาชนนั้นผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นเจ้าของเงินทุนรับความเสี่ยงทางการเงิน และฝ่ายจัดการรับผิดชอบการดำเนินงาน ผู้ประกอบการเป็นปัจจัยการผลิตที่มีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

โดยสรุป ผู้ประกอบการ หมายถึง ผู้รับรู้โอกาสและริเริ่มสร้างสรรค์ธุรกิจใหม่ๆ เพื่อไปสู่การเป็นเจ้าของกิจการอิสระได้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการและการคาดคะเนความเสี่ยงในการดำเนินงานเพื่อนำมาซึ่งการประสพผลสำเร็จ หรือสามารถทำความเข้าใจได้อย่างง่ายอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้ที่จัดตั้ง เป็นเจ้าของ บริหาร รวมทั้งรับความเสี่ยงทั้งหมดของธุรกิจที่ประกอบการอยู่ โดยจะต้องเป็นนักคิดที่มีการคำนวณผลลัพธ์ของการตัดสินใจด้านต่างๆไว้ล่วงหน้า

เมื่อทำความเข้าใจในความหมายเบื้องต้นของผู้ประกอบการดังกล่าวแล้ว การก้าวไปในโลกของธุรกิจการประกอบการอย่างอิสระ จำเป็นต้องทำความเข้าใจในนิยามและความสำคัญเพื่อประสิทธิผลที่ดีของการดำเนินงานต่อมา ซึ่งยังไม่เป็นที่เข้าใจในความหมายอย่างแท้จริงของการประกอบการอิสระ (Entrepreneurship) (Thompson,1999) แต่มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

การประกอบการอิสระ เป็น กระบวนการที่เป็นพลวัต (Dynamic) ด้วยการริเริ่มโมคทรัพย์ให้มีเพิ่มขึ้น ซึ่งโมคทรัพย์ถูกสร้างขึ้นจากบุคคลซึ่งสามารถจัดการกับความเสี่ยงที่ยิ่งใหญ่ ได้อย่างเสมอภาคกันและทันเวลา รวมถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินการให้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์หรือบริการอาจจะไม่ใช่สิ่งใหม่แต่คุณค่าเหล่านั้นจะต้องถูกซึมซับโดยผู้ประกอบการที่จำเป็นต้องมีทักษะในการจัดการ (Management) กับการจัดตั้งแหล่งทรัพยากร (Hisrich and Peter, 1998) เพื่อดำเนินการให้บรรลุถึงเป้าหมาย

การประกอบการอิสระ คือ กระบวนการที่ริเริ่มสิ่งใหม่ที่เปี่ยมด้วยคุณค่า โดยการอุทิศตนและเวลาที่จำเป็น ตลอดจนความพยายาม รวมถึงการคาดคะเนล่วงหน้าไปกับความเสี่ยงด้านการเงิน โชคชะตา จิตใจและสังคม กับผลของรางวัลตอบแทนที่ได้รับเกี่ยวกับเงินทอง ความพึงพอใจส่วนบุคคลและความเป็นอิสระ (Hisrich and Brush,1985 : 18)

การประกอบการอิสระ คือ มนุษย์คนหนึ่ง ที่ริเริ่มการกระทำในการสร้างคุณค่าบางสิ่งจากการปฏิบัติเดิมที่ไม่เป็นผลและเป็นการแสวงหาโอกาสโดยคำนึงถึงแหล่งทรัพยากรที่มีอยู่หรือการขาดทรัพยากรที่มีอยู่ในมือ ซึ่งจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์และความปรารถนา ความมุ่งมั่นที่จะนำ

ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นร่วมกับโอกาสที่เผชิญไปสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ โดยต้องมีความเต็มใจและยอมรับในการเผชิญและคาดคะเนต่อความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา (Timmons cited in Lambing & Kuehl, 1997: 10)

การประกอบการอิสระ คือ การประกอบการที่เน้นกิจกรรมการดำเนินธุรกิจ โดยผู้ประกอบการ ซึ่งผู้ประกอบการจะดำเนินงานอย่างสร้างสรรค์และเป็นบุคคลซึ่งมีความปรารถนาที่จะนำเอาอัจฉริยภาพทางการสร้างสรรค์สร้างธุรกิจขึ้นมา ผู้ประกอบการนั้นได้สร้างความเปลี่ยนแปลงโดยการดำเนินกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งรับภาระความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวอย่างท้าทาย ตามคำกล่าวที่ว่า "คงจะไม่มีอะไรจะไกลเกินฝันหากจะเริ่มตั้งในวันนี้ " (ทาตาโอะ คิโยนาริ, 2542 : 36- 37)

การประกอบการอิสระ คือ ความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งแสดงถึงลักษณะของพฤติกรรมในการเป็นผู้ประกอบการ 3 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ความสามารถการหยั่งรู้ (Initiative taking) 2) ความสามารถในการรวบรวมการใช้กลไกทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการได้มาซึ่งแหล่งทรัพยากรและการคาดคะเนสถานการณ์สำหรับการปฏิบัติการ 3) การยอมรับในความเสี่ยงหรือการล้มเหลว (Shapero ,1975 cited in Hisrich and Peters ,1998: 187)

การประกอบการอิสระ เป็นการเข้าถึงการจัดการ (Management) ที่สามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ของการเริ่มต้นสร้างธุรกิจต่างๆ ซึ่งมักแสดงออกในรูปแบบที่เน้นถึงกลุ่มพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะบุคคลเชิงการจัดการ (Birley and Muzyka, 2000: 8)

โดยสรุป การประกอบการอิสระ หมายถึง การประกอบการใดๆ ที่เน้นกิจกรรมด้านธุรกิจ โดยต้องมีความเป็นผู้ประกอบการซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะในเชิงของพฤติกรรมกรรมการจัดการ (Managerial Behavior) ได้แก่ การอุทิศตนและเวลา ความมุ่งมั่นและความปรารถนา มีความกระตือรือร้น มีวิสัยทัศน์ มีทักษะการจัดการ เป็นต้น ดำเนินกิจกรรมประกอบการที่ริเริ่มสร้างสรรค์ธุรกิจและกล้าเผชิญหรือยอมรับกับความเสี่ยงต่างๆ เพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จ

ตัวอย่างของกิจกรรมการประกอบการ (Entrepreneurial Activity) มีหลายชนิดด้วยกัน ดังเช่น คิดใหม่ทำใหม่ (New Concept / New Business) ของผู้ประกอบการ ซึ่งโดยความหมายทั่วไป คือ บุคคลผู้ซึ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือแนวคิดใหม่ และสร้างธุรกิจขึ้นตามแนวคิด ซึ่งจำเป็นจะต้องมีองค์ประกอบของ ความริเริ่มสร้างสรรค์และความสามารถที่จะมองเห็นรูปแบบและแนวโน้มก่อนที่จะดำเนินการสู่สาธารณะทั่วไปธุรกิจที่ปรากฏ อาจจะเป็นสิ่งใหม่ที่ปฏิวัติให้เกิดสิ่งใหม่เข้าไปยังอุตสาหกรรมใหม่อีกด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการผู้ริเริ่มสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้ เช่น Bill Gate ผู้ค้นพบ Microsoft ซึ่งคนทั่วโลกให้การยอมรับว่านวัตกรรมทางธุรกิจที่เกิดขึ้นโดยบุคคลนี้ว่าเป็นผู้ประกอบการอิสระอย่างแท้จริง และผู้ประกอบการนั้น สามารถมาจากพื้นการ

ศึกษาได้หลากหลายสาขา รวมถึงครอบครัวและประสบการณ์ทำงานที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งการเป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพอาจปรากฏขึ้นได้ในทุกอาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล เลขา พนักงานขาย ช่างซ่อม แม่บ้าน ผู้จัดการบริษัท วิศวกร เป็นต้น และมีความเป็นไปได้ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย ตลอดจนทุกเชื้อชาติ (Hisrich and Peter, 1998)

หลายคนมีความคิดว่าการเริ่มต้นทำธุรกิจใหม่ก็ไม่ต่างกับการกระโดดลงไปนโป้โคลนตม ซึ่งจะต้องดิ้นรนเอาชีวิตรอด คนส่วนใหญ่มักจะจินตนาการไม่ออกว่าการเริ่มต้นทำธุรกิจด้วยตนเองจะเป็นอย่างไร อันที่จริงธุรกิจส่วนตัวใดๆ ก็อาจล้มเหลวได้ทั้งนั้น แต่ก็มีอีกหลายคนที่ล้มเหลวกับการเป็นลูกจ้างเช่นกัน ฉะนั้นหากมีการเตรียมตัวและเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นผู้ประกอบการอิสระอย่างมีหลักการ ความสำเร็จก็จะเกิดขึ้นจริง ไม่ใช่ความฝัน

1.2 หลักการพื้นฐานในการเป็นผู้ประกอบการอย่างอิสระ

การประกอบการอิสระ เป็นการประกอบอาชีพที่มีเกียรติมีความเป็นอิสระ (อำนาจแสงสว่าง, 2541) และในการที่จะดำเนินการประกอบการอิสระในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการนั้น มีหลักการที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพิจารณา เพื่อการเป็นผู้ประกอบการอิสระที่จะประสบความสำเร็จได้ ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญต่อการก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการอิสระที่สามารถกำหนดทิศทางของธุรกิจได้นั้น คนผู้นั้นจะต้องรวบรวมทุนสำหรับตนเองทั้งในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะต่างๆ (Skill) และความสามารถที่หลากหลาย (Ability) (Zagury et al., 2001)

Hisrich and Peter (1998) กล่าวว่า การเป็นผู้ประกอบการอิสระ มีหลักการพื้นฐานที่ประกอบด้วย

1. นำกระบวนการประกอบการอิสระมาดำเนินการสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านั้นเกิดขึ้นทั้งต่อตัวผู้ประกอบการเองและต่อการมีส่วนร่วมสำหรับสิ่งต่างๆ ที่จะต้องพัฒนาไปด้วยกัน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ สามารถเป็นได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 ตลาดของผู้ซื้อในกรณีนวัตกรรมทางธุรกิจ
- 1.2 การบริหารจัดการโรงพยาบาล ในกรณีจัดระบบกระบวนการรับผู้ป่วยและโปรแกรมใหม่
- 1.3 แนวโน้มของการศึกษา ในกรณีของหลักสูตรใหม่สำหรับการประกอบการ
- 1.4 ความต่อเนื่องสำหรับการจัดบริการใหม่ โดยบริษัทนายหน้าที่ไม่แสวงหากำไร

กำไร

2. ความเป็นผู้ประกอบการจำเป็นต้องอุทิศเวลาที่จำเป็นและความพยายามอย่างมาก

3. คาดคะเนความเสี่ยง ซึ่งความเสี่ยงนั้นมีด้วยกันหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับลักษณะภาคพื้นสาขาของการเป็นผู้ประกอบการ แต่มักจะเป็นศูนย์กลางที่รวมทั้งทางการเงิน จิตและสังคม

Tropman and Morningstar (cited in Blawatt, 1998: 129) กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบการอิสระได้ มาจาก The Four C' Theory ประกอบด้วย

1. ลักษณะของแต่ละบุคคล (Characteristic) ประกอบไปด้วย อุปนิสัย และบุคลิกภาพ

2. สมรรถนะ (Competencies) หรือระดับของความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์บริหาร

3. สภาพขององค์กร (Condition) เช่น ความสัมพันธ์ของคนในองค์กร วัฒนธรรมของบริษัท กลยุทธ์การประเมินผลงาน

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อความเสี่ยง (Context) สิ่งที่น่าสนับสนุน หรือขัดขวางต่อนวัตกรรมที่จะสร้างขึ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยม เป็นปัจจัยด้านภูมิหลังที่สัมพันธ์กับความสามารถส่วนบุคคล และมีอิทธิพลทำให้เกิดความสำเร็จได้

ดังนั้นผู้ที่ประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษของผู้ประกอบการโดยตรง และผู้ที่ต้องการเปลี่ยนงานก็ควรพิจารณาโอกาสและคุณสมบัติของตนเองให้รอบคอบก่อน ซึ่งคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ประกอบการที่ดีจะต้องมีความกล้า ความเต็มใจ มีแรงกระตุ้น มีความกระตือรือร้นที่จะทำให้ความต้องการของตนกลายเป็นความจริงให้ได้ หรือมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะทำธุรกิจส่วนตัว (ฟิลิป ฮอลแลนด์, 2544) มีการคำนวณความเสี่ยงและลงมือบริหารเอง และนอกจากนี้การพัฒนาความเข้าใจในคุณลักษณะ (Characteristics) และพื้นฐานภูมิหลังของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ สำหรับผู้ที่กำลังก้าวไปเผชิญกับความเสี่ง คือก้าวสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการอย่างอิสระและเป็นการปรับปรุงในปัจจุบันที่มีความเป็นไปได้ต่อการประสบความสำเร็จในการประกอบการอย่างอิสระ (Hisrich and Peter, 1998)

ในส่วนรางวัลที่ได้รับจากการเป็นผู้ประกอบการอย่างอิสระนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือความเป็นอิสระในการประกอบการ ตามด้วยความพึงพอใจส่วนบุคคล (Independence) สำหรับกำไรซึ่งอยู่ในรูปของเงินทองมักจะติดตามมาด้วยกัน และสำหรับการเป็นผู้ประกอบการอิสระบางคน กล่าวว่าเศรษฐกิจสถานะการเงิน กลายเป็นตัวชี้วัดระดับของความสำเร็จ (Hisrich and

Peters, 1998: 10) ซึ่งการแสวงหากำไรนั้นไม่ได้เป็นเป้าหมายของความเป็นผู้ประกอบการเสมอไป โดยแท้จริงแล้วความเป็นผู้ประกอบการนั้นจะถือเพียงกำไรมาก กำไรน้อยเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จไม่ได้ ปัจจุบันนี้การสร้างความก้าวหน้าและการพัฒนาเทคนิค เป็นเป้าหมายของผู้ประกอบการในการแสดงศักยภาพของตนเอง (ทาตาโอะ คิโยนาริ, 2542)

อย่างไรก็ตามการตัดสินใจก้าวออกจากอาชีพหรือการดำเนินชีวิตปัจจุบันไม่ได้เป็นเรื่องง่าย ต้องอาศัยพลังอันยิ่งใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง เพื่อกระทำการใหม่และมีความแตกต่าง แม้ว่าบางคนตั้งใจที่จะเริ่มธุรกิจในส่วนที่ตนเองคุ้นเคยก็ตาม การตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญต่อการก้าวไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายความสามารถ (Hisrich and Peter, 1998) และเป็นการที่ท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงจากผู้บริหารไปสู่การเป็นผู้ประกอบการอย่างอิสระ ลักษณะนี้จะก่อให้เกิดความแตกต่างจากผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะของธุรกิจขนาดใหญ่ ที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้ประกอบการจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่กล้าท้าทายและกล้าที่จะยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น จึงทำให้พัฒนาธุรกิจแบบริเริ่มขึ้นโดยการที่สามารถบริหารความเสี่ยงได้อย่างแม่นยำ โดยอาศัยข่าวสารข้อมูลและผู้ประกอบการในปัจจุบัน จะต้องริเริ่ม ในความสามารถด้านซอฟต์แวร์นั้น จึงจะทำให้สามารถทำธุรกิจใหม่ได้ ดังนั้นผู้ประกอบการไม่ใช่เป็นนักสร้างองค์กรให้มีคุณภาพ แต่จะต้องเป็นผู้ที่มีบารมี (Charisma) ในขณะเดียวกันด้วย (ทาตาโอะ คิโยนาริ, 2542)

สิ่งที่ต้องกระทำเป็นอันดับแรก สิ่งแรกที่ผู้ประกอบการต้องพิจารณา คือ ความตั้งใจของตนเองว่ามีความพร้อมที่จะทำงานด้วยตนเองหรือไม่ จากนั้นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของธุรกิจที่จะทำว่ามีความสอดคล้องกับความสนใจ ทักษะและความสามารถที่มีอยู่หรือไม่ นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรจะต้องตอบคำถามเหล่านี้ ตลาดมีความต้องการธุรกิจประเภทนี้จริงหรือไม่ ธุรกิจนี้เป็นที่ต้องการของที่นี่หรือไม่ และเป็นที่ต้องการเดี๋ยวนี้หรือไม่ วึ่งคำถามเหล่านี้จะทำให้ผู้ประกอบการได้รับคำตอบว่ากิจการจะเริ่มจาก " ศูนย์ " หรือไม่ เพราะการเป็นเจ้าของกิจการ แม้จะเป็นความฝันของคนทั่วไป แต่จะมีช่องว่างจากความเป็นจริงอยู่เสมอ ดังนั้นการวางแผนอย่างรอบคอบจึงมีความจำเป็นที่จะเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างเหล่านี้

ความสำคัญของการวางแผนในช่วงเริ่มต้นกิจการ ก่อนที่ผู้ประกอบการจะเริ่มดำเนินงาน ควรที่จะเริ่มต้นจากการจัดทำแผนธุรกิจเสียก่อน ซึ่งแผนธุรกิจไม่เพียงแต่ช่วยในการกำหนดทิศทางของธุรกิจเท่านั้น แต่ยังช่วยรักษาจังหวะก้าวหลังจากเปิดกิจการแล้วอีก ซึ่งการวางแผน คือกุญแจที่ไขไปสู่ความสำเร็จในอนาคตของพยาบาลผู้ประกอบการอิสระ (Zagury, 2001: 96) และ ในการจัดทำแผนธุรกิจ ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. การวิเคราะห์ตลาด (Market analysis) โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับลูกค้าผู้ที่มีความต้องการในผลิตภัณฑ์หรือบริการ

2. การวิเคราะห์การแข่งขัน (Competitive analysis) โดยจำเป็นต้องรู้ถึงสิ่งที่คู่แข่งทำและวิธีการที่ทำให้ลูกค้าให้การยอมรับ
3. ต้นทุนในการเริ่มกิจการ (Startup cost) ซึ่งแสดงถึงจำนวนเงินที่จำเป็นต้องใช้ในตอนเริ่มต้น ดังนั้นก่อนที่จะจัดหาเงินทุน ผู้ประกอบการควรแจกแจงรายละเอียดของค่าใช้จ่ายออกเป็นรายการ
4. รูปแบบของกิจการตามกฎหมาย (Legal form of business) ควรมีการพิจารณาเลือกรูปแบบทางกฎหมายที่เหมาะสม โดยพิจารณาถึงภาษี ความรับผิดชอบบุคคล ต้นทุนและความยากง่ายในการจัดการ
5. ทำเลที่ตั้ง (Location) ซึ่งมีความสำคัญแตกต่างกันตามประเภทและชนิดของกิจการ และจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากในกิจการที่ลูกค้ามีความจำเป็นต้องมาติดต่อโดยตรง
6. แผนการตลาด (Marketing plan) การตัดสินใจทางการตลาดเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดก่อนที่จะเปิดดำเนินกิจการ ซึ่งจะต้องรู้ว่าใคร คือ ลูกค้า ชนิดของผลิตภัณฑ์ วิธีการเข้าถึงลูกค้าและราคา เป็นต้น

กฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ

กฎหมายและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจมีความจำเป็นต่อการพิจารณาที่ผู้ประกอบการควรจะต้องมีการศึกษาควบคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจนั้นๆ เพื่อที่จะได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตั้งแต่แรกดำเนินการ ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นลักษณะต่างๆดังนี้ (สมชาย นีร์ฤกิติ, 2542)

1. กฎหมายเกี่ยวกับรูปแบบในการเป็นเจ้าของธุรกิจขนาดย่อม เช่น กิจการเจ้าของคนเดียว กิจการประเภทร่วมหุ้นส่วนจำกัด กิจการประเภทบริษัท
2. กฎหมายบังคับเฉพาะธุรกิจบางประเภทและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายควบคุมคุณภาพอาหารและยา กฎหมายเครื่องสำอางค์ กฎหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายสถานพยาบาล
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ของธุรกิจขนาดย่อม ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติบุคคล กรรมสิทธิ์ การซื้อขาย การเช่าซื้อ ตัวแทนนายหน้า ประกันภัย บัญชีเดินสะพัด การมอบอำนาจ เป็นต้น
4. กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายเงินทดแทน กฎหมายแรงงานสัมพันธ์
5. กฎหมายเกี่ยวกับภาษีและอากร

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในการเป็นเจ้าของธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการ หรือเจ้าของธุรกิจ จะต้องมีการจัดตั้งสถานประกอบการตามรูปแบบขององค์กรธุรกิจ ได้ 3 ลักษณะ ดังนี้ (สมชาย นีรัญกิติ, 2542; Hisrich and Peters, 1998; Zagury et al., 2001)

1. สถานประกอบการเจ้าของคนเดียว (The Sole Proprietorship) คือ สถานประกอบการที่มีบุคคลเป็นเจ้าของคนเดียว มีอิสระในการบริหารและควบคุมการดำเนินงาน รวมทั้งรับผิดชอบในหนี้สินและได้รับผลกำไรโดยเจ้าของคนเดียว มีค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งกิจการไม่มาก สำหรับสถานที่นั้นบางครั้งใช้บ้านเรือนที่อาศัยเป็นสถานประกอบการ มักหมายถึง การประกอบการหรือธุรกิจส่วนตัว นอกจากนี้การประกอบการในลักษณะนี้ ยังต้องอาศัยชื่อเสียง ความซื่อสัตย์และบุคลิกของเจ้าของเป็นสิ่งสำคัญในการติดต่อกับลูกค้าและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Partnerships) คือ การประกอบการที่มีผู้ดำเนินการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงกันจะเป็นด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ในการลงทุนร่วมกัน ดำเนินกิจการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งกำไรและขาดทุนที่เกิดขึ้นจากกิจการนั้นๆ

3. บริษัทจำกัด (Corporations) คือ ธุรกิจที่จดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัท และมีลักษณะเป็นนิติบุคคล โดยมีผู้เริ่มก่อการจัดตั้งบริษัทตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป เข้าชื่อกันจัดทำหนังสือบริคณห์สนธิแล้วนำไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียนบริษัท กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ และต้องมีการแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน โดยมีผู้ถือหุ้นในการจัดตั้งบริษัท จำนวนตั้งแต่ 7 คน แต่ไม่ถึง 100 คนและผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบโดยจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ

1.3 กระบวนการตัดสินใจเข้าสู่การประกอบการอิสระ

กระบวนการตัดสินใจเข้าสู่การประกอบการอิสระ หมายถึง การตัดสินใจเพื่อ เป็นผู้ประกอบการ โดยก้าวออกจากกิจกรรมที่ปฏิบัติในปัจจุบันนี้ไปสู่การสร้างธุรกิจใหม่ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การตัดสินใจก้าวออกจากอาชีพและการดำเนินชีวิตปัจจุบัน
2. การตัดสินใจว่าธุรกิจการประกอบการเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา
3. การตัดสินใจว่ามีปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่ก่อให้เกิดการคิดค้นหรือการพัฒนาและการริเริ่มธุรกิจใหม่

แม้ว่ากระบวนการตัดสินใจ (Decision – making Process) จะเป็นเครื่องมือในองค์ประกอบดังกล่าว 3 ขั้นตอน ที่จัดว่าเป็นพื้นฐานทางความคิดเพื่อการตัดสินใจเริ่มต้นธุรกิจ ความปรารถนาและพยายามในการเริ่มต้นธุรกิจแต่ละชนิดย่อมมีความแตกต่างกันอย่างแน่นอน เนื่องจากสภาพสถานการณ์แวดล้อม ลักษณะธรรมชาติและพื้นฐานของการนำมา รวมทั้งสิ่งที่เอื้ออำนวยในแต่ละบุคคล ต่อการริเริ่มเพื่อการก่อตั้งและดำเนินการของบริษัทหรือธุรกิจได้สำเร็จในเวลาต่อมา

1.4 การจัดการในการประกอบการอิสระ

การจัดการในการประกอบการอิสระ หมายถึง พฤติกรรมทางการจัดการตามสมควรแก่โอกาส โดยได้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นตามความสามารถของแต่ละบุคคล (Parson, 1998 cited in Thompson, 1999) ซึ่งการจัดการประกอบด้วยกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดโครงสร้าง การนำหรือการอำนวยความสะดวก และการควบคุม

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2543: 96-97) กล่าวว่าพยาบาลจะเริ่มต้นธุรกิจอิสระได้อาจแบ่งขั้นตอนการเริ่มงานธุรกิจของพยาบาลได้ดังนี้

1. ขั้นเริ่มต้น

1.1 สร้างความคิด /ความเข้าใจเชิงธุรกิจ ด้านการศึกษาด้วยตนเองหรือศึกษาในสถาบันการศึกษา ถ้าเป็นไปได้ควรเป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท สาขาการบริหาร การพยาบาลที่มุ่งแนวคิดเชิงธุรกิจจะเหมาะสมที่สุด

1.2 วิเคราะห์ ตลาดบริการพยาบาล การใช้วิธีเฉพาะในการวิเคราะห์ตลาด จะทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งความต้องการการบริการพยาบาล

1.3 ทดสอบตลาดเป็น การทดลองบริการพยาบาล ในกลุ่มเป้าหมายที่สนใจ อาจดำเนินงานในรูปแบบการวิจัยได้

1.4 ทดลองเริ่มงาน คือการทำจริงในขนาดเล็ก ๆ ก่อนเป็นโครงการนำร่อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ และวางแผนการดำเนินงาน

2. เริ่มงานและดำเนินการต่อไป ประกอบด้วยขั้นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เขียนแผนธุรกิจ เป็นแผนการกลยุทธ์ทางการตลาดโดยเฉพาะ

2.2 กำหนดประเด็นที่กระทบต่อการดำเนินงานเชิงธุรกิจที่จะเกิดขึ้นได้ โดยมีวิธีการแก้ไขไว้ด้วย

2.3 ทำวิจัยด้านการตลาด และตัวบริการ /สินค้าที่เหมาะสมในแนวทางของการออกแบบการบริการพยาบาล แล้วทดสอบ

3. จัดองค์การ หรือหน่วยงานเชิงธุรกิจขึ้น ตามแนวทางของการจัดตั้งเป็นบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือรูปแบบใด รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสม

4. ดำเนินด้านการตลาดการพยาบาล โดยมีการวางแผนการตลาดไว้ก่อนแล้ว จึงดำเนินการไปตามขั้นตอนปฏิบัติในแผน

5. จัดการด้านการเงิน โดยมีการวางแผนด้านการเงินไว้อย่างถูกต้อง

6. การสร้างความอยู่รอดและความเจริญเติบโตของหน่วยงาน โดยจะต้องมี แผนแม่บทและแผนกลยุทธ์ประกอบกัน

ขั้นตอนทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะต้องได้วางแผนไว้อย่างละเอียด และมีกิจกรรม วิเคราะห์เชิงการประเมินผลไว้ด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Nurse Entrepreneurs)

2.1 ความหมาย

Bemis (2003) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ คือ บุคคลซึ่งได้รับการ ศึกษาและอบรมทางการพยาบาล (Nursing education) และเป็นเจ้าของธุรกิจ

ICN (1994)cited in CAN (1996) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ คือ พยาบาลวิชาชีพที่เป็นเจ้าของธุรกิจซึ่งเสนอรูปแบบบริการทางการพยาบาล (Nursing Services) ที่มีส่วนช่วยสนับสนุน ทั้งในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การปฏิบัติการพยาบาลโดยตรง การศึกษา การวิจัย การบริหารจัดการ หรือ การให้คำปรึกษา โดยจัดให้บริการทางการพยาบาลด้วยตนเอง หรือเป็นผู้ว่าจ้างพยาบาลอื่นให้ร่วมดำเนินการด้วยในลักษณะที่เป็นอิสระ (Independent) หรือ เป็นส่วนตัว (Private)หรือ เป็นเจ้าของเองคนเดียว (Self-employed)

Capenito and Neal (1994) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระคือ พยาบาล ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าของธุรกิจ (Self-employed) ในรูปแบบของการดำเนินการที่เป็นได้ทั้งที่ไม่ใช่ ทางคลินิก(Non clinicalmode) เช่น ที่ปรึกษา (Consultant) นักวิชาการ (Educator) บรรณาธิการ (Editor) นักเขียน (Writer) หรือมีบทบาททางคลินิก(Clinical Role) เช่น พยาบาลเวชปฏิบัติใน สาขาต่างๆ (Nurse Practitioners) หรือ พยาบาลนักบำบัด (Nurse Therapists)

Porter-O' Grady (1997) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ คือ พยาบาลซึ่ง เป็นบุคคลที่ริเริ่มธุรกิจที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยง แต่ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสในการแสวงหากำไร หรือได้จัดการผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือบริการใหม่ หรือเส้นทางใหม่ของวิชาชีพเพื่อส่งต่อบริการหรือ ผลิตภัณฑ์ อาจเรียกได้ว่า เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระที่เป็นเจ้าของเองหรือประกอบการเอง และ รวมถึงผู้ประกอบการวิชาชีพอิสระที่ปฏิบัติงานในองค์กร (Intreprenuer)

Rigdon (2002) ให้ความหมายของ ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ ว่า เป็นพยาบาลวิชาชีพผู้ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจ และเป็นผู้ที่มีทักษะและความชำนาญในวิชาชีพพยาบาล โดยมีความสามารถในการเรียนรู้วิธีการจัดกระทำกิจกรรมทางการพยาบาลเพื่อการดำเนินงานในด้านธุรกิจ

Vogel and Doleys (1994: 4) กล่าวว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระ คือ บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบและกล้าเสี่ยงสำหรับการค้นหาสิ่งใหม่หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ตามความเหมาะสมของโอกาส โดยใช้ความสามารถพิเศษ ทักษะ พลังงานที่มีอยู่และกลยุทธ์ วางแผนกระบวนการจ้างงาน เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดผลผลิตหรือบริการ

Lamb อ้างถึงใน Canavan (1996) ให้ความหมาย ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ ว่า เป็นพยาบาลผู้ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ป่วยและสามารถจัดสรรการพยาบาลที่สามารถสนองต่อความต้องการนั้นในทิศทางที่มีประสิทธิผลได้อย่างอิสระ และมีดำเนินการคำนวณและกำหนดแผนในการปฏิบัติเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุต่อความต้องการของผู้ป่วย ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสหนึ่งในอีกหลายๆโอกาสที่สำคัญที่ อย่างไรก็ตาม ไม่เพียงเฉพาะการได้รับโอกาสในการประกอบการอย่างอิสระเฉพาะภายนอกองค์กรเท่านั้น ยังมีหนทางอื่นที่พยาบาลสามารถเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางธุรกิจ โดยการประยุกต์การปฏิบัติในทักษะการประกอบการ (Entrepreneurial Skill) และปรัชญาในโครงสร้างขององค์กรซึ่งปรากฏออกมาในลักษณะที่เรียกว่า เป็นผู้พัฒนารูปแบบใหม่ของบริการหรือปฏิบัติการที่รัดกุมภายในองค์กร (Intrepeneur)

Michinson (1996) อ้างถึงใน จินตนา ยูนิพันธ์, สุกัญญา ประจุศิลป์และวรภรณ์ ชัยวัฒน์ (2544) ให้ความหมายของ พยาบาลผู้ประกอบวิชาชีพอิสระว่า ในการให้บริการของพยาบาล กระทำโดยที่พยาบาลเป็นผู้มีอำนาจควบคุมการให้บริการนั้นๆ อย่างเต็มที่ เป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดบทบาท ขอบเขตการปฏิบัติงาน และปฏิบัติตามบทบาทนั้นๆ โดยไม่ต้องมีผู้นิเทศ มีอิสระในการตัดสินใจทางคลินิก เป็นผู้รับผิดชอบต่อการกระทำ หรือละเว้นไม่กระทำของตน และรับผิดชอบโดยตรงที่จะตอบคำถามขององค์กรวิชาชีพและผู้รับบริการ

จินตนา ยูนิพันธ์, สุกัญญา ประจุศิลป์และวรภรณ์ ชัยวัฒน์ (2544) กล่าวว่า การปฏิบัติอย่างอิสระของพยาบาลวิชาชีพ (Independent Practice of Professional Nurse) หมายถึง การที่พยาบาลวิชาชีพใช้ความรู้ในศาสตร์การพยาบาลในการปฏิบัติ ในลักษณะที่มีเอกสิทธิ์ในการตัดสินใจด้วยตนเอง หรือในกลุ่มของตน ในด้านการบริหารจัดการ การกำหนดลักษณะการให้บริการ การกำหนดค่าตอบแทนในการปฏิบัติตามขอบเขตของกฎหมายวิชาชีพ และรับผิดชอบในผลของการตัดสินใจทั้งหมด โดยบริการนั้นก่อให้เกิดสุขภาพะ นั้นคือมีการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพของประชาชนแบบองค์รวมสู่การมีชีวิตที่เป็นสุข ทั้งมิติกาย จิต สังคมและจิตวิญญาณ และการปฏิบัติ

นี้ไม่จำกัดสถานที่ในการบริการ ในลักษณะของผู้ประกอบการอิสระ เป็นการบริการที่สอดคล้องกับการบริการสร้างสุขภาพ ซึ่งพยาบาลวิชาชีพผู้ปฏิบัติอย่างอิสระ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่มีความรู้ ความชำนาญในลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับภาวะสุขภาพและบริบททางสังคมของกลุ่มผู้ใช้บริการเฉพาะ เพิ่มเติมจากการศึกษาในระดับปริญญาตรี รวมทั้งมีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติอย่างอิสระ คุณสมบัติของพยาบาลวิชาชีพจะผันแปรไปตามกับลักษณะของการบริการสุขภาพในกลุ่มผู้ใช้บริการแต่ละกลุ่ม

เพชรฯ ชวณะพันธ์ (2544: 62) ได้กล่าวสรุปว่า พยาบาลผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ หมายถึง พยาบาลที่สามารถประเมินความต้องการของผู้รับบริการและจัดบริการด้านการพยาบาลสนองตอบความต้องการเหล่านั้นได้ถูกต้อง โดยให้บทบาทอิสระแห่งวิชาชีพ ภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติวิชาชีพและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้รับผิดชอบการบริการ กำหนดบทบาทและขอบเขตการบริการโดยอิสระ

โดยสรุปผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้หมายถึงพยาบาลวิชาชีพผู้ริเริ่มก่อตั้งและเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจ ได้แก่ สถานดูแลเด็ก สถานดูแลผู้สูงอายุหรือผู้ที่มีความต้องการดูแลพิเศษจากการเจ็บป่วยเรื้อรัง ศูนย์ดูแลผู้ป่วยล้างไตหรือฟอกเลือด สถานบริการจัดสอนและจัดส่งผู้ช่วยพยาบาล รวมถึงบริษัทผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อการรักษาทางการแพทย์และพยาบาล โดยมีการใช้พื้นฐานวิชาชีพการพยาบาล ตามขอบเขตของ พ.ร.บ. สถานพยาบาล พ.ศ.2504 และพ.ร.บ. วิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528

2.2 โอกาสและการขยายบทบาทเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติทุกเพศ ทุกวัย ทุกวงการและทุกสาขาอาชีพทั้งทางตรงและทางอ้อม ในโลกของงานบริการทางสุขภาพที่ปรากฏในทุกวันนี้ ก่อให้เกิดการพัฒนาขึ้นอย่างมากในแวดวงวิชาชีพ การบริการกลายเป็นธุรกิจบริการที่ชัดเจนขึ้น เป็นบริการที่แลกเปลี่ยนด้วยคุณภาพและราคาที่เป็นธรรม บุคลากรในทีมสุขภาพจึงจำเป็นต้องปรับมโนทัศน์และทิศทาง ทั้งในด้านการคิดและการปฏิบัติให้ก้าวทันกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงต่อสถานะที่มีความผันผวนและถดถอยของเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างสูง ซึ่งวิชาชีพพยาบาลเป็นกลุ่มบุคคลที่มีจำนวนมากที่สุดในระบบสุขภาพ (CAN, 1996; Porter-O'Grady, 1997 ; รัตนา ทองสวัสดิ์,2539) และในฐานะนักวิชาชีพคนหนึ่ง คงต้องหันมาพิจารณาในบริบทขององค์กรวิชาชีพ โดยเฉพาะผู้บริหารทางพยาบาล ที่ต้องปรับตัวพัฒนาขีดความสามารถ ทั้งในด้านการบริหารธุรกิจ การเงิน การลงทุน การวางแผนกลยุทธ์ และการจัดทำบ

ประมาณควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพการพยาบาล (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2537 : 90-91) รวมทั้งการสร้างบริการใหม่บนตลาดบริการสุขภาพ (Gilmartin, 1998: 76)

ในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ผู้บริหารทางพยาบาลส่วนใหญ่ล้วนเป็นเพศหญิง ซึ่งบทบาทนับตั้งแต่อดีตจะก่อนจนถึงปัจจุบันยังถูกจำกัดอยู่แต่เฉพาะในวงแคบและมักมีตำแหน่งหรือบทบาทในระดับผู้บริหารสูงสุด หรือแม้กระทั่งตำแหน่งทางรัฐบาลและทางเมืองที่ไม่เหมาะสม (Kathryn: 1994) แต่ท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัวและบนความเสี่ยงที่ต้องเผชิญในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ผู้ที่กล้าเผชิญกับความเสี่ยงและสามารถจัดการกับความเสี่ยงนั้นให้เป็นโอกาสเพื่อการสร้างกำไรให้กับตนเองบนเส้นทางใหม่ได้นั้น นับเป็นนวัตกรรมใหม่ทางอาชีพที่ตนเองสามารถเป็นเจ้าของได้ (Gilmartin, 1998: 76) และในยุคศตวรรษที่ 21 นี้การมุ่งมั่นที่จะทำให้บทบาทของพยาบาลก้าวออกไปสู่โลกของธุรกิจงานบริหารบริการสุขภาพ โดยการริเริ่มสร้างกิจการที่สามารถเป็นเจ้าของได้ด้วยตนเอง จึงเกิดผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Nurse entrepreneur) ที่มีส่วนร่วมสำคัญต่อการขยายบทบาทในระบบบริการทางสุขภาพ (White and Begun, 1998: 40-41)

การประกอบการพยาบาลอิสระของพยาบาลวิชาชีพไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงชีวิตของพยาบาลเพียง 2 – 3 คนเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของการปฏิบัติเพื่อการปฏิบัติการพยาบาล ก่อให้เกิดมีการขยายขอบเขตในผลของการปฏิบัติทางการพยาบาลซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อทั้งผู้มารับบริการและพยาบาลวิชาชีพ อันเป็นโอกาสที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบสุขภาพ และผลพวงจากการต่อสู้ของพยาบาลวิชาชีพให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการสร้างการปฏิบัติการพยาบาลอย่างอิสระ ให้มีความเด่นชัดและมีความกว้างขวางขึ้นโดยผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Nurse Entrepreneurs) (Vogel and Doleys, 1994)

บทบาทในการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระเป็นเสมือนทางเลือกหนึ่งในเส้นทางสายอาชีพพยาบาล (Nursing Career Path) ซึ่งแนวทางการปฏิบัติของการประกอบการบริการสุขภาพอย่างอิสระนั้นเท่ากับเป็นการเปิดประตูและสร้างสรรโอกาสสำหรับความเป็นเอกสิทธิ์ในตัวของตัวเอง (Autonomy) ความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร (Independence) และการเติมเต็มในความเป็นวิชาชีพพยาบาล (Professionally fulfilment) และบรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ของการเป็นวิชาชีพ (Porter-O'Grady, 1997; Vogel and Doleys, 1994; Lambert, 1996) รวมทั้งยังได้รับรางวัลที่เป็นผลตอบแทนทางการเงินด้วย (Lambert, 1996) การเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระนั้นไม่ได้หมายความว่าวิถีทางการปฏิบัติของพยาบาลเหล่านั้น ได้ก้าวออกไปจากการพยาบาลอย่าง

สิ้นเชิง โดยแท้จริงแล้วเป็นการขยายขอบเขตและการสร้างทางเลือกใหม่ ทั้งสำหรับตัวพยาบาลวิชาชีพเองและผู้รับบริการด้วยเช่นกัน (Vogel and Doleys, 1994)

ความต้องการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระได้มีการขยายโอกาสและมีการริเริ่มไปในกลุ่มพยาบาลวิชาชีพมากขึ้น โดยมีคุณลักษณะของการปฏิบัติงานที่เป็นอิสระ ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นบทบาทที่ถูกต้องหวังของพยาบาลวิชาชีพทุกคน ดังนั้นจึงควรมีการทำความเข้าใจในพรสวรรค์(gift) ด้านประสบการณ์และทักษะในการประกอบการอิสระ อันเป็นสิ่งที่ช่วยเอื้ออำนวย (Facilitate) ต่อความสำเร็จก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพ (Porter-O'Grady, 1997: 23; พวงรัตน์ บุญญานรักษ์, 2538)

Porter-O'Grady(1997) ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระในด้านการบริการให้คำปรึกษากล่าวว่าไม่มีสิ่งใดที่มีคุณค่าอันยิ่งใหญ่ไปกว่าความเป็นผู้นำของพยาบาลวิชาชีพที่ปรากฏออกมาให้เห็นชัดเจนในรูปลักษณะของพี่เลี้ยง (Mentoring) อันเป็นแบบอย่างที่แข็งแกร่งและมีความมั่นคง (Strong Role Model) เพื่อการพิจารณาและวิเคราะห์ในกลุ่มพฤติกรรม (Set of behaviors) ที่สามารถลอกเลียนแบบ หรือประยุกต์ส่วนสำคัญของประสบการณ์ที่ได้รับความก้าวหน้าในผู้ที่มีความเป็นผู้นำ

ความเป็นผู้นำที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างทักษะและการพัฒนาทางวิชาชีพ เป็นค่านิยมที่เป็นศูนย์กลางสำหรับความสำเร็จก้าวหน้าทั้งส่วนบุคคลและวิชาชีพ โดยเฉพาะระหว่างการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระดับที่อยู่ในบทบาทผู้นำสำหรับการเป็นเจ้าของกิจการและความเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ช่วยจัดการลำดับความสำคัญในการริเริ่มสร้างสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถทำให้เกิดความแตกต่างในความสำเร็จของภาวะผู้นำ (Leadership growth) ในแต่ละบุคคล

พยาบาลวิชาชีพหลายคนที่กำลังก้าวออกจากการปฏิบัติงานเดิมๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในสถานพยาบาลไปสู่การริเริ่มสร้างธุรกิจหรือศูนย์บริการที่เป็นเจ้าของได้ด้วยตนเอง ทั้งภายในสถาบันหรือนอกสถาบัน พบว่าโดยลักษณะของธุรกิจหรือบริการเหล่านี้มักประกอบด้วย การจัดให้บริการปรึกษา (Consultation) การปฏิบัติการรักษาพยาบาลเบื้องต้น (Operating Primary Care Practice) ศูนย์ดูแลผู้ใหญ่ หรือริเริ่มสร้างเครื่องมือทางการศึกษาสำหรับผู้ป่วยและอื่น ๆ อีกมากมาย (Vogel and Doleys, 1994) และโอกาสต่างๆ ในการประกอบการบริการสุขภาพใหม่ อย่างอิสระนั้นจะต้องมีประกอบด้วยการทำงานบน พื้นฐานข้อมูลของผู้ป่วยในระบบสารสนเทศ การให้บริการด้านการปรึกษา การพัฒนาหลักการนโยบายต่าง ๆ ซึ่งการที่จะก้าวไปอย่างมั่นใจนั้น การเข้าไปมีส่วนร่วมจำเป็นต้องเรียนรู้ระบบสารสนเทศในก้าวแรกนั้น เป็นสิ่งที่สำคัญด้วยอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการปรากฏตัวของธุรกิจการประกอบการพยาบาลอิสระสำหรับพยาบาลวิชาชีพแล้ว ยังมีความคลุมเครือเกี่ยวกับแนวคิดในการประกอบการอิสระที่ไม่สามารถมองภาพได้ชัดเจน อันที่จริงแล้วดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งผิดปกติสำหรับวิชาชีพ ซึ่งเป็นการยากต่อการค้นหาความสมดุลที่พอดี ในระหว่างการดำเนินงานในฐานะผู้ประกอบการ (Work of an entrepreneur) และการดำเนินชีวิตในฐานะพยาบาลวิชาชีพ (Porer-O'Grady,1997) ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอาจเป็นเพราะพยาบาลวิชาชีพไม่คุ้นเคยกับการเริ่มดำเนินการธุรกิจ เนื่องจากส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในฐานะลูกจ้าง (Employee) มาโดยตลอด และพื้นฐานการศึกษาไม่ได้ทำให้เกิดทักษะและความเชี่ยวชาญต่อสิ่งที่จำเป็นในการดำเนินธุรกิจ การริเริ่มและจัดการธุรกิจเป็นงานที่หนัก ถ้าไม่มีการระมัดระวังและรอบคอบ ในการวิเคราะห์และประเมินผลในธุรกิจที่ดำเนินการ รวมทั้งระยะเวลาที่เหมาะสมอาจทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จเป็นแน่นอน ฉะนั้นการเริ่มต้นประกอบพยาบาลอิสระ จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนในการเลือกชนิดของธุรกิจที่ต้องการสร้าง ควรมีการตั้งวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน รวมทั้งการใช้ระยะเวลา ที่จำเป็นต่อการสร้างธุรกิจให้เติบโต นอกจากนี้ต้องกำหนดหาในสิ่งที่ชุมชนมีความต้องการ การหมุนเวียนเงินสำหรับดำเนินธุรกิจ และการใช้ใบอนุญาติต่างๆ ที่จำเป็นต่อการประกอบการอิสระด้วย (Brent, 1990; Lambert, 1996: 2)

โดยสรุป การก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ จำเป็นจะต้องค้นหาโอกาสที่ไม่มีวันสิ้นสุดอย่างต่อเนื่องเพื่อการขยายบทบาททางการพยาบาล และอาจจะต้องหาเครือข่ายของวิชาชีพ เพื่อสนับสนุนในการประกอบการพยาบาลอิสระนั้น ด้วยความอดทนและต้องมีความแข็งแกร่ง นอกจากนี้ยังเป็นสร้างความแตกต่างในบทบาทของความเป็นวิชาชีพ (Make a difference Professionally) ที่สามารถทำให้เกิดพลังกระตุ้นสำหรับพยาบาลวิชาชีพในการลองและพยายามเดินเข้าไปเผชิญกับความเป็นผู้ประกอบการ หรือริเริ่มการประกอบการอิสระ (Entrepreneurship) ได้ด้วยน้ำมือทั้งสองมือของตนเองอย่างสำเร็จ ซึ่งในขั้นตอนของการริเริ่มบริการใหม่นั้น จำเป็นต้องมีการคาดคะเนล่วงหน้าเกี่ยวกับความเสี่ยงต่างที่จะเกิดขึ้นและผลของรางวัลที่ได้รับไว้ด้วย (Lambing and Kuchl, 1997)

การดำเนินงานเชิงธุรกิจในงานวิชาชีพพยาบาล (พวงรัตน์ บุญญนุรักษ์,2543)

การดำเนินเชิงธุรกิจในงานวิชาชีพการพยาบาลก็จะเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการประกอบการธุรกิจอื่น ๆ คือ

1. มีการลงทุน
2. มีผลได้ตอบแทนการลงทุน

3. เป็นการดำเนินการบริการเชิงธุรกิจ
4. มีการขยายงานได้ต่อไป
5. เปลี่ยนเจ้าของกิจการได้

พยาบาลสามารถดำเนินการเชิงธุรกิจได้ใน 2 แนวทาง คือ

1. การประกอบอิสระด้วยตนเอง คือเป็นผู้ประกอบการเอง (Entrepreneur)
2. การประกอบเชิงธุรกิจในหน่วยงานใหญ่ โดยใช้รูปแบบการประกอบการขนาดเล็ก หรือโครงการ (Interpreneur)

ขอบเขตของการประกอบการอิสระ/เชิงธุรกิจ ในงานอาชีพการพยาบาลสามารถเลือกปฏิบัติได้ตามความสามารถและความพร้อมของตนเอง จัดได้เป็น 3 แนวทางใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บริการด้านการดูแลสุขภาพ โดยอาจกำหนดขึ้น/สร้างขึ้นเพื่อกลุ่มตนเองเฉพาะ หรือจัดขึ้นเป็นบริการเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น

1.1 การดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง มีเครื่องมือทางการแพทย์ติดตัวอยู่ เฉพาะกลุ่มของความเจ็บป่วยเฉพาะกลุ่มของโรค

1.2 การดูแลผู้ป่วยเฉพาะกลุ่มอายุ

1.3 การดูแลที่บ้าน

1.4 การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย / อยู่ในระยะใกล้ตาย

1.5 การให้ความรู้ทางสุขภาพ

1.6 การส่งเสริมสุขภาพเฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่มบุคคล เป็นต้น

2. บริการด้านการบริหารจัดการทางการพยาบาล เช่น การจัดระบบการจัดการการศึกษาต่อเนื่อง การพัฒนาบุคลากรพยาบาล สร้างทักษะภาวะผู้นำ และการพัฒนาความรู้ความสามารถทางการบริหารจัดการแนวอื่น ๆ

3. บริการด้านการศึกษาพยาบาล เช่น การสร้างหลักสูตร การสร้างสื่อการศึกษา การพัฒนาบุคลากร/อาจารย์ และอื่น ๆ

ในกลุ่มงาน 3 กลุ่มนี้ พยาบาลสามารถเลือกได้ใน 2 บทบาท หรือบทบาทที่ปรึกษา (Consultant) หรือบทบาทผู้ปฏิบัติ (Practitioners) ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจในการแสดงบทบาทแต่ละอย่างต่อไป

2.3 คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ

Porter-O'Grady (1997) ได้เสนอคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับพยาบาลวิชาชีพที่ต้องการก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ เพื่อดำเนินการประกอบการพยาบาลอิสระให้ประสบความสำเร็จไว้ ดังต่อไปนี้

1. ได้รับการศึกษาและการฝึกอบรมในการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาทางการพยาบาลสาขาใดสาขาหนึ่ง
2. มีทักษะและความรู้ในการบริการทางการพยาบาล (Nursing Service)
3. มีความสามารถในการจัดการกับผลลัพธ์ด้านความเสี่ยงประเมินได้ด้วยตนเอง
4. มีทักษะในการให้การปรึกษาและการสื่อสารที่ดี ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนาและคงไว้ซึ่งกลไกการส่งต่อบริการกับสถานบริการสุขภาพอื่นๆ
5. ทักษะในการตลาดและการจัดการ เพื่อดำเนินธุรกิจ

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2543: 95) กล่าวว่า ในการประกอบการอิสระนั้น จะต้องมีความรู้ลักษณะส่วนบุคคลโดยเฉพาะ เพื่อการสร้างความสำเร็จของงานตามเป้าหมาย ซึ่งพยาบาล-นักธุรกิจ ควรมีลักษณะส่วนบุคคล ดังนี้

1. มีลักษณะของผู้มีอำนาจในตน (Internal Locus of Control) คือ เชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของตนที่จะดำเนินกิจการได้ และผลสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่ใช่ดวงชะตา หรือการบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ
2. มีความสามารถด้านการบริหารจัดการในแนวทางของธุรกิจ
3. มีความรู้ด้านธุรกิจ
4. มีความสามารถเฉพาะการพยาบาล
5. มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์
6. เป็นผู้ที่สามารถนำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาใช้เชิงสร้างสรรค์ได้

ด้วยลักษณะเฉพาะข้างต้น พยาบาลที่มีความคิดจะดำเนินการเชิงธุรกิจใน วิชาชีพการพยาบาล จะต้องพยายามสร้างขึ้นให้ได้สำเร็จ มิฉะนั้นความสำเร็จในงานอาชีพจะเกิดขึ้นได้ยาก

นอกจากลักษณะ เช่น ความสามารถ / ความรู้ที่กล่าวมาแล้ว จะต้องมีความบุคลิกภาพเชิงธุรกิจ ด้วย ดังนี้

1. มีความเต็มใจที่จะทำงานที่เสี่ยง
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง

3. เป็นผู้ที่เข้าใจในความสามารถของตนเองและดึงศักยภาพของตนเองมาใช้ในงานได้อย่างเต็มที่
4. มีทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
5. ไม่เป็นบุคคลที่มุ่งหวังตำแหน่ง และสถานภาพ
6. มีลักษณะของผู้ที่มีความระมัดระวังในเหตุการณ์ข้างหน้าอย่างสมบูรณ์
7. ต้องการให้มีการควบคุมและสั่งการในการทำงานร่วมกับลักษณะของความยืดหยุ่นที่เหมาะสม
8. มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
9. มุ่งผลสำเร็จของงาน
10. มีความคิดกว้างไกล/ มีวิสัยทัศน์

2.4 การประกอบวิชาชีพพยาบาลตามพระราชบัญญัติวิชาชีพพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 และพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541

2.4.1 การประกอบวิชาชีพกับปัญหากฎหมายวิชาชีพพยาบาลตามพระราชบัญญัติวิชาชีพพยาบาลและผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528

แม้ว่าการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ จะได้มีกฎหมายออกมารองรับแล้ว คือ พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 ก็ตาม แต่ก็ยังมีรายที่จะเกิดปัญหาข้อใจอยู่โดยทั่วไปถึงเรื่องการกระทำในการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ว่าอย่างใดทำได้ อย่างใดทำไม่ได้ สำหรับพยาบาลที่ต้องการประกอบบริการสุขภาพอย่างอิสระนั้นยังมีความคลุมเครือในแนวทางปฏิบัติอยู่มาก ทำให้เกิดกรณีที่กระทำผิดตามบัญญัติวิชาชีพโดยที่ไม่เจตนา สาเหตุที่มีปัญหานี้เกิดขึ้นก็เนื่องจากการปฏิบัติทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์นั้นเป็นการปฏิบัติที่คู่ไปกับวิชาชีพเวชกรรม และในหลายกรณีต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นทีม ฉะนั้นโอกาสที่จะมีการเหลื่อมล้ำระหว่างวิชาชีพทั้งสอง โดยเฉพาะวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ จะเหลื่อมล้ำเข้าไปในวิชาชีพเวชกรรมนั้นคงมีอยู่บ้าง ซึ่งถ้าจะถือตามหลักการโดยเคร่งครัดย่อมกระทำไม่ได้ในทุกกรณี แต่โดยความเป็นจริงก็ต้องยอมรับกันว่าเพื่อผลดีในการปฏิบัติรักษา และเพื่อประโยชน์ของผู้ป่วยหรือผู้รับบริการ การถือความเคร่งครัดจนตั้งเกินไปอาจเกิดผลเสียขึ้นได้

แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 สรุปได้เป็นสามทางคือ การใช้บทนิยามของการพยาบาลและการผดุงครรภ์เป็นขอบเขตเบื้องต้น การใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสภาการพยาบาล

ออกข้อบังคับว่าด้วย ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ และการใช้ชื่อย่อในบางประการเท่าที่กฎหมายบัญญัติไว้

1. การใช้บทนิยามของการพยาบาลและการผดุงครรภ์เป็นขอบเขตเบื้องต้น บทนิยามของคำว่า "การพยาบาล" และ "การผดุงครรภ์" ได้แยกให้เห็นเป็นข้อ ๆ เพื่อความชัดเจนในการประกอบการอธิบายดังต่อไปนี้

1.1 "การพยาบาล" หมายความว่าถึงลักษณะกิจกรรมของการปฏิบัติ ดังนี้

1.1.1 ช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยเพื่อบรรเทาอาการของโรค

1.1.2 ช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยเพื่อบรรเทาการลุกลามของโรค

1.1.3 ประเมินภาวะสุขภาพ

1.1.4 ส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสภาพ

1.1.5 ป้องกันโรค

1.1.6 รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์

1.1.7 กระทำตามคำสั่งในการรักษาโรคของแพทย์

ทั้งนี้อาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการพยาบาลในการปฏิบัติพยาบาล

1.2 "การผดุงครรภ์" หมายความว่าถึงลักษณะกิจกรรมของการปฏิบัติดังนี้

1.2.1 การตรวจ การแนะนำ การส่งเสริมสุขภาพ และการปฏิบัติต่อหญิงมีครรภ์

1.2.2 การป้องกันความผิดปกติในระยะตั้งครรภ์และระยะคลอด

1.2.3 การทำคลอด

1.2.4 การดูแลและส่งเสริมสุขภาพมารดาและทารกในระยะหลังคลอด

1.2.5 รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์

1.2.6 กระทำตามคำสั่งในการรักษาโรคของแพทย์

ทั้งนี้โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์และศิลปะการผดุงครรภ์ในการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวเพื่อที่จะให้ได้เปรียบเทียบกับความหมายของวิชาชีพเวชกรรมมาลงไว้ เพื่อพิจารณาเปรียบเทียบด้วย ดังมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 นิยามคำว่าวิชาชีพเวชกรรมไว้ดังนี้

"วิชาชีพเวชกรรม" หมายความว่า วิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์เกี่ยวกับการตรวจโรค การวินิจฉัยโรค การบำบัดโรค การผดุงครรภ์ การปรับสลายตาด้วยเลนส์สัมผัส การแทงเข็มหรือการฝังเข็มเพื่อบำบัดโรค หรือ เพื่อระงับความรู้สึก และหมายความรวมถึงการกระทำทางศัลยกรรม การใช้รังสีการฉีดยาหรือสสาร การสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าไปในร่างกาย ทั้งนี้เพื่อการคุมกำเนิดการเสริมสวย หรือการบำรุงร่างกายด้วย

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า "วิชาชีพเวชกรรม" ตามนิยามของกฎหมายจะเห็นได้ว่า มีองค์ประกอบสองประการ ซึ่งสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ

1. ต้องเป็นวิชาชีพที่กระทำต่อมนุษย์
2. การกระทำนั้นต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้เท่านั้น
 - ก. การตรวจโรค
 - ข. การวินิจฉัยโรค
 - ค. การบำบัดโรค
 - ง. การป้องกันโรค
 - จ. การผดุงครรภ์
 - ฉ. การปรับสายตาด้วยเลนส์สัมผัส
 - ช. การแทงเข็มหรือการฝังเข็มเพื่อบำบัดโรคหรือเพื่อระงับความรู้สึก
 - ซ. การคุมกำเนิด
 - ฌ. การเสริมสวย และ
 - ฎ. การบำรุงร่างกาย

สำหรับข้อ ช. ถึง ข้อ ฎ. นั้น ต้องเป็นการกระทำทางศัลยกรรม การใช้รังสี หรือโดยการสอดใส่วัตถุใด ๆ เข้าไปในร่างกาย เมื่อได้ลองพิจารณาเปรียบเทียบคำนิยามของทั้งสองพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่า วิชาชีพเวชกรรมนั้นความหมายหลักเน้นในเรื่องการรักษาโรค แม้แต่ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า 750 แปลคำว่า "เวชกรรม" ไว้ว่า การรักษาโรค

สำหรับการพยาบาลมุ่งโดยตรงในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยเพื่อบรรเทาอาการและการลุกลามของโรค ตลอดจนประเมินภาวะสุขภาพ ส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสภาพ และป้องกันโรคที่สำคัญและเข้ามาใกล้ชิดกับการรักษาโรคก็คือ การช่วยเหลือการแพทย์ และกระทำตามคำสั่งในการรักษาโรคของแพทย์ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ และศิลปะการพยาบาล ซึ่งความหมายของคำว่า "พยาบาล" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า 566 ถ้าเป็นคำนามแปลว่า "ผู้ดูแลคนไข้" ถ้าเป็นคำกริยา แปลว่า "ดูแลคนไข้" ดังนั้นจึงไม่น่าจะเป็นปัญหาในเรื่องหน้าที่และการปฏิบัติของผู้ประกอบวิชาชีพของแต่ละวิชาชีพ (พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ.2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2540)

จากการวิเคราะห์การประกอบวิชาชีพอิสระของพยาบาลวิชาชีพ สนับสนุนโดยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข การวิจัยนี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร โดยสะท้อนลักษณะของพยาบาลที่

ประกอบอาชีพอิสระ และศักยภาพในการประกอบอาชีพอิสระตามเงื่อนไขและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ ซึ่งข้อความรู้ที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้น มีหลายประเด็น ดังเช่น ในต่างประเทศมี Advanced Practice Nurse (APN) ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ใช้เวลาศึกษา 2 ปี มีประสบการณ์ในคลินิกมีความชำนาญพิเศษ เน้นการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ และความเป็นเอกสิทธิ์ของวิชาชีพ และ accountability ที่พยาบาลสามารถทำงานได้เท่าเทียมกับแพทย์เป็น Collaborative mode และพยาบาลเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด เป็น independent model มีพื้นที่บริการและมีคลินิกในโรงพยาบาล สามารถให้บริการตาม contract มีมาตรฐานการบริการและอยู่ภายใต้การรองรับของกฎหมาย ประการที่สำคัญ คือ พยาบาลควรมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีแนวคิดเชิงธุรกิจ มีหลักการบริหารทางการตลาด (สภาการพยาบาล, 2544: 13)

2.4.2 การปฏิบัติการพยาบาลกับความผิดอาญา

การประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ นอกจากจะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 ซึ่งมีข้อบังคับของสภาการพยาบาลว่าด้วยจริยธรรมแห่งวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เป็นกรอบบังคับไว้ในการประกอบวิชาชีพดำเนินไปอย่างถูกต้อง ถ้าผู้ประกอบวิชาชีพผู้ใดฝ่าฝืนข้อบังคับดังกล่าว ก็อาจถูกคณะกรรมการลงโทษ ตั้งแต่ ว่ากล่าวตักเตือน ภาคทัณฑ์ พักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาต นอกจากนี้ยังมีมาตราซึ่งเป็นบทกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ที่ไม่มีสิทธิ์ประกอบวิชาชีพได้แก่ผู้ที่ได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตจากสภาการพยาบาล หรือผู้ที่เคยมีใบอนุญาตแล้วแต่ใบอนุญาตนั้นถูกสั่งพักหรือเพิกถอน แล้วไปประกอบวิชาชีพในระหว่างนั้น อันเป็นโทษทางอาญาไว้อีกด้วย

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ การประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ยังอาจเกิดความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาขึ้นได้ หากผู้ประกอบวิชาชีพมิได้ใช้ความระมัดระวัง หรือรู้เท่าไม่ถึงกรณี ฉะนั้นก่อนที่จะได้กล่าวถึงความผิดเหล่านั้น จึงขอทำความเข้าใจในเรื่องของประมวลกฎหมายอาญาให้ทราบไว้เป็นพื้นฐานเสียก่อนเล็กน้อยดังต่อไปนี้

กฎหมายอาญา จัดไว้เป็นประเภทกฎหมายมหาชน ซึ่งหมายความถึงกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยของรัฐกับราษฎร ในฐานะที่เป็นฝ่ายปกครอง ราษฎรกล่าวคือ ในฐานะที่รัฐมีฐานะเหนือราษฎร

ความหมายของกฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษ "การบัญญัติความผิด" หมายถึง การบัญญัติว่าการกระทำและการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิดอาญา ส่วน "การบัญญัติโทษ" นั้นเป็นส่วนที่ต้องติดตามมา กล่าวคือ เมื่อได้

บัญญัติไว้ว่าการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิดแล้ว ก็ต้องบัญญัติโทษอาญาสำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย

การประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ส่วนมากอาจเกิดเป็นคดีอาญาขึ้นได้เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ การไม่ช่วยเหลือหรือปฏิเสธการประกอบวิชาชีพ การประกอบวิชาชีพโดยผู้ป่วยไม่ยินยอม การประกอบวิชาชีพแล้วทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลยผู้ป่วย การประกอบวิชาชีพโดยประมาท การประกอบวิชาชีพแล้วเปิดเผยความลับของผู้ป่วย การประกอบวิชาชีพแล้วทำคำรับรองเป็นเอกสารอันเป็นเท็จ และการทำแท้งโดยผิดกฎหมาย

2.4.3 พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541

พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 115 ตอนที่ 15ก วันที่ 24 มีนาคม 2541 มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายตั้งแต่วันที่ 25 มีนาคม 2541 เป็นต้นมา ทำให้พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2504 ได้ถูกยกเลิกไป ในพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 มีสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไปจากกฎหมายเดิมอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานและราคาที่เป็นธรรม พอสรุปสาระสำคัญได้คือ

1. คณะกรรมการสถานพยาบาล

องค์การบริหารในพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 คือ คณะกรรมการสถานพยาบาล

1.1 กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน กรรมการอธิบดีกรมการแพทย์ อธิบดีกรมอนามัย อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ อธิบดีกรมสุขภาพจิต เลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

1.2 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ แต่งตั้งโดยรัฐมนตรี ได้แก่ ผู้ประกอบโรคศิลปะ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะจำนวนสามคน และผู้ประกอบวิชาชีพโดยคำแนะนำของสภาวิชาชีพสภากละหนึ่งคน

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิแต่งตั้งโดยรัฐมนตรีไม่เกินห้าคน ซึ่งในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้ดำเนินการสถานพยาบาลอย่างน้อยหนึ่งคนแต่ไม่เกินสามคน

1.4 ผู้อำนวยการการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นกรรมการและเลขานุการ

หน้าที่ของคณะกรรมการสถานพยาบาล คือ ให้คำปรึกษา ให้ความเห็นและให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีหรือผู้อนุญาตในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) การออกกฎกระทรวง หรือประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้
- (2) การอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาล การดำเนินการสถานพยาบาล การเปิดสถานพยาบาล หรือการเพิกถอนใบอนุญาต
- (3) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการบริการของสถานพยาบาล
- (4) การควบคุมหรือการพิจารณาเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการดำเนินการสถานพยาบาล
- (5) เรื่องอื่นๆ ตามที่รัฐมนตรีหรือผู้อนุญาตมอบหมาย

จากหน้าที่ของคณะกรรมการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าใน (3) และ (4) เป็นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรง คือ การพัฒนาคุณภาพการบริการของสถานพยาบาล และการร้องเรียนสถานพยาบาลที่ดำเนินการไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้ป่วยที่มารับบริการสถานพยาบาล

2. ประเภทของสถานพยาบาล

มาตรา 14 ได้แบ่งสถานพยาบาลออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สถานพยาบาลประเภทที่ไม่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน
2. สถานพยาบาลประเภทที่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน

โดยลักษณะของสถานพยาบาลและลักษณะการให้บริการของสถานพยาบาลให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การกำหนดลักษณะของสถานพยาบาลแต่ละประเภท จะทำให้ผู้บริโภคมีความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถเลือกใช้บริการของสถานพยาบาลแต่ละประเภทได้ นอกจากนี้การกำหนดลักษณะการให้บริการของสถานพยาบาล จะทำให้ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคได้ทราบถึงชนิดของบริการของสถานพยาบาลและเข้ารับบริการได้ตามที่ต้องการ ถือเป็นกาให้ข้อมูลข่าวสารของสถานพยาบาลต่อผู้บริโภค

3. การกำหนดมาตรฐานของสถานพยาบาล

มาตรา 15 บัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขมีอำนาจประกาศกำหนดมาตรฐานการบริการของสถานพยาบาลได้ โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถานพยาบาล

การประกาศกำหนดมาตรฐานการบริการในมาตรา 15 นี้ เป็นการประกาศเกิดเกี่ยวกับมาตรฐานของบริการต่างๆ ในสถานพยาบาล โดยมาตรฐานนั้นคงต้องแยกพิจารณาของสถานพยาบาลแต่ละประเภท ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการที่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับบริการที่มีมาตรฐาน และผู้ประกอบกิจการสถานพยาบาลสามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดได้

4. การขออนุญาตประกอบกิจการสถานพยาบาล และการดำเนินการสถานพยาบาล

การประกอบกิจการสถานพยาบาลต้องขออนุญาตตามมาตรา 16 และการดำเนินการสถานพยาบาลต้องขออนุญาตตามมาตรา 24 โดยการขออนุญาตดังกล่าวกฎหมายได้กำหนดคุณสมบัติของผู้อนุญาตไว้ และประการสำคัญการขออนุญาตการประกอบกิจการสถานพยาบาล มาตรา 18 ได้กำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตต้องจัดให้มีกรณีต่อไปนี้ คือ

1. มีแผนงานการจัดตั้งสถานพยาบาลที่ได้รับอนุมัติแล้วตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง
2. มีสถานพยาบาลตามลักษณะที่กำหนดในกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 14
3. มีเครื่องมือ เครื่องใช้ เวชภัณฑ์หรือยานพาหนะที่จำเป็น ประจำสถานพยาบาลนั้นตามชนิดและจำนวนที่กำหนด
4. มีผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาลตามวิชาชีพและจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง
5. ชื่อสถานพยาบาลต้องเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. อายุใบอนุญาต

ใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาลให้ใช้ได้จนถึงวันสิ้นปีปฏิทินของปีที่สิบแต่ปีที่ออกใบอนุญาต และให้ใช้ใบอนุญาตให้ดำเนินการสถานพยาบาลให้ใช้ได้จนถึงวันสิ้นปีที่สองนับแต่ปีที่ออกใบอนุญาต การกำหนดอายุใบอนุญาตตามกฎหมายใหม่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เพราะเดิมใบอนุญาตตั้งสถานพยาบาล (ประกอบกิจการสถานพยาบาล) มีอายุเพียง 1 ปี แต่กฎหมายใหม่กำหนดอายุใบอนุญาตประกอบกิจการสถานพยาบาลไว้ถึง 10 ปี โดยแต่ละปีต้องชำระค่าธรรมเนียมแทนการต้องนำใบอนุญาตมาต่ออายุและเมื่อครบ 10 ปี จึงนำใบอนุญาตมาต่ออายุ และใบอนุญาตดำเนินการสถานพยาบาลเดิมกฎหมายไม่ได้กำหนดอายุใบอนุญาต แต่กฎหมายใหม่กำหนดอายุใบอนุญาตดำเนินการสถานพยาบาลไว้ 2 ปี โดยต้องต่ออายุใบอนุญาตเมื่อครบ 2 ปี

การกำหนดอายุใบอนุญาตดังกล่าวคือเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค คือ เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของสถานพยาบาลว่าได้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ ทั้งในด้านของลักษณะสถานพยาบาล บุคลากรของสถานพยาบาลและการให้บริการ นอกจากนี้ยังเอื้อประโยชน์ต่อผู้ประกอบกิจการสถานพยาบาล โดยการกำหนดอายุใบอนุญาตประกอบกิจการไว้ถึง 10 ปี ทำให้ไม่ต้องเป็นภาระนำใบอนุญาตมาต่ออายุทุกปี

6. การประกาศอัตราค่ารักษาพยาบาล ค่าบริการและสิทธิของผู้ป่วย

มาตรา 32 ได้บัญญัติให้ผู้รับอนุญาตต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อสถานพยาบาล รายการเกี่ยวกับผู้ประกอบการวิชาชีพในสถานพยาบาลและอัตราค่ารักษาพยาบาล ค่าบริการและสิทธิของผู้ป่วย ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ

การกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีอำนาจประกาศกำหนดชนิดหรือประเภทของการพยาบาล การบริการอื่นๆ และสิทธิของผู้ป่วยได้ เนื่องจากเพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับอัตราค่ารักษาพยาบาลว่าแต่ละประเภทเป็นอย่างไร และชนิดของการบริการเพื่อจะจะสามารถเลือกการให้บริการได้อย่างเหมาะสมกับฐานะและความต้องการของตน จะได้ไม่เกิดปัญหาผู้ป่วยไม่มีเงินค่ารักษาที่จะจ่ายให้กับสถานพยาบาล ส่วนสิทธิของผู้ป่วยนั้นเป็นข้อกำหนดของกฎหมายที่รองรับการมีสิทธิของผู้ป่วยในการเข้ารับบริการของสถานพยาบาล ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 57 บัญญัติว่า "สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ.." ฉะนั้นการที่กฎหมายกำหนดให้มีการประกาศสิทธิของผู้ป่วยซึ่งเป็นผู้บริโภคทางการแพทย์ จึงเป็นเรื่องที่ปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

7. การตรวจลักษณะของสถานพยาบาลและการประกอบกิจการ

มาตรา 45 บัญญัติให้ผู้อนุญาตต้องจัดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ทำการตรวจลักษณะของสถานพยาบาลและการประกอบกิจการให้เป็นไปตามกฎหมายโดยสม่ำเสมอ และหากพบว่ามีสิ่งที้อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ที่อยู่ในสถานพยาบาลหรือใกล้เคียง ผู้อนุญาตมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้รับอนุญาตแก้ไขปรับปรุงได้ภายในเวลาที่กำหนด โดยคำสั่งที่ให้แก้ไขนี้จะต้องทำเป็นหนังสือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนให้ผู้รับอนุญาตตามภูมิลำเนา และผู้รับอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวัน

8. การปิดสถานพยาบาลและการเพิกถอนใบอนุญาต

เหตุแห่งการสั่งปิดสถานพยาบาล คือ

1. ผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการ กระทำการหรือละเว้นกระทำการอย่างใด ๆ จนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย ความเสียหาย หรือความเดือดร้อนอย่างร้ายแรงผู้ที่อยู่ในสถานพยาบาลหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียง หรือ
2. ผู้อนุญาตไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อนุญาตตามมาตรา 45 คือ ไม่แก้ไขสิ่งที้อาจก่อให้เกิดอันตราย หรือ

3. ผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่สั่งให้ระงับหรือปฏิบัติการให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด (มาตรา 49)

เหตุแห่งการเพิกถอนใบอนุญาต

1. ผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 17 หรือมาตรา 25 แล้วแต่กรณี หรือ

2. ผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการไม่ดำเนินการให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนดตามมาตรา 50 (เหตุแห่งการสั่งปิดสถานพยาบาล)

ผู้อนุญาตโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถานพยาบาล มีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาล

และถ้าผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการต้องพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และเป็นเรื่องร้ายแรงอันอาจมีผลกระทบต่อการรักษาพยาบาลผู้ป่วย ผู้อนุญาตโดยคำแนะนำของคณะกรรมการสถานพยาบาลมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้

9. บทกำหนดโทษ

9.1 อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้แก่ความผิด

9.1.1 ผู้ใดไม่มาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารหรือหลักฐานตามคำสั่งของคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการ

9.1.2 ผู้ใดขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกให้แก่คณะกรรมการในการคุ้มครองดูแลผู้ป่วยในสถานพยาบาลที่ผู้รับอนุญาตตาย หรือสถานพยาบาลที่ถูกสั่งปิด

9.2 อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ได้แก่ความผิด

9.2.1 ผู้โฆษณาหรือประกาศไม่ระงับการโฆษณาหรือประกาศที่ฝ่าฝืนมาตรา 38

9.2.2 ผู้รับอนุญาตไม่แก้ไขปรับปรุงสถานพยาบาลที่มีลักษณะอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้ที่อยู่ในสถานพยาบาลหรือใกล้เคียง

9.2.3 ผู้รับอนุญาต หรือผู้ดำเนินการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีปฏิบัติไม่ถูกต้อง

9.3 อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้แก่ความผิด

9.3.1 ผู้ดำเนินการไม่ควบคุมและดูแลผู้ประกอบการวิชาชีพในสถานพยาบาลปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ หรือกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพ

9.3.2 ผู้รับอนุญาตและผู้ดำเนินการไม่ทำตามหน้าที่และความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนด เช่น จัดให้มีผู้ประกอบการวิชาชีพตามที่กฎกระทรวงกำหนดฯ

9.4 อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000บาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้แก่ความผิด

9.4.1 ผู้ประกอบกิจการสถานพยาบาลโดยไม่มีผู้ดำเนินการ

9.4.2 ผู้ดำเนินการไม่ได้ควบคุมดูแลให้ประกอบการวิชาชีพตามใบอนุญาต และปล่อยให้บุคคลที่ไม่มีใบอนุญาตทำการประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาล

9.4.3 ผู้รับอนุญาตหรือผู้ดำเนินการไม่ได้ช่วยเหลือเยียวยาแก่ผู้ป่วยฉุกเฉิน

9.4.4 ผู้ใดประกอบกิจการระหว่างที่สถานพยาบาลถูกสั่งปิด

9.8 อัตราโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท ได้แก่ความผิด

9.8.1 ผู้รับอนุญาต ผู้ดำเนินการ ผู้ประกอบวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลในสถานพยาบาลไม่อำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่

10. การทำเอกสารการรักษาเป็นเท็จ

มาตรา 73 บัญญัติเอาโทษแก่ผู้รับอนุญาต ผู้ดำเนินการ ผู้ประกอบวิชาชีพในสถานพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ของสถานพยาบาล ที่จัดทำหรือยินยอมให้จัดทำหลักฐานเกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลและค่าบริการ เอกสารเกี่ยวกับการตรวจและผลของการรักษาอันเป็นเท็จ มีความผิดต้องระวางโทษ ซึ่งถือเป็นหลักการใหม่ของกฎหมายเพราะเดิมไม่ได้บัญญัติไว้ ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้ ทำให้รัฐต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ไปไม่น้อย

11. การกระทำผิดของนิติบุคคล

มาตรา 74 บัญญัติให้กรรมการผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลต้องรับโทษตามกฎหมายสำหรับความผิดที่นิติบุคคลกระทำ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ ตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมในการกระทำของนิติบุคคล กรณีนี้ถือเป็นหลักการใหม่ของกฎหมายที่เอาผิดกับนิติบุคคล โดยกำหนดให้กรรมการผู้จัดการหรือผู้แทนของนิติบุคคลเป็นผู้รับผิดชอบ(ธวัชชัย สัตยสมบูรณ์, 2542)

โดยสรุป พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของคำว่า " สถานพยาบาล " ว่าเป็นสถานที่ที่จัดตั้งไว้เพื่อการประกอบโรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ การประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพเวชกรรม

การประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการพยาบาลผดุงครรภ์

พระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2528 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในฉบับที่ 2 พ.ศ. 2540 มาตรา 4 (3) การประกอบวิชาชีพการพยาบาล หมายความว่า การปฏิบัติหน้าที่การพยาบาลต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยการกระทำตามวิธีที่ได้กำหนดไว้ในการรักษาโรคเบื้องต้น และการให้ภูมิคุ้มกันโรค หมายความว่า พยาบาลวิชาชีพสามารถเปิดสถานพยาบาลและประกอบวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งครอบคลุมถึงการรักษาโรคเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง มีต้องอยู่ภายใต้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเวชกรรมดังที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทุกคนต้องรับผิดชอบการประกอบวิชาชีพของตนเอง โดยการตรวจสอบความรู้ ความสามารถของตนเองอย่างเที่ยงตรงไม่ประมาท เพราะความประมาทจะทำให้มองข้ามข้อเท็จจริงไป เช่น ความรู้ที่ทันสมัยเพียงพอกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค โดยสถานพยาบาลมีแนวทางการรับรองผู้ผ่านการอบรมการรักษาโรคเบื้องต้นหรือผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท และสอบผ่านได้วุฒิบัตรการพยาบาลเฉพาะทาง สาขาเวชปฏิบัติ ครอบครัว/ชุมชน ให้ดำเนินการรักษาโรคเบื้องต้นในสถานพยาบาลได้ด้วยตนเองในอนาคต สำหรับปัจจุบันผู้ที่ดำเนินการอยู่ ถ้ายังไม่เคยผ่านการอบรม ควรจะได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ ความสามารถ ให้เป็นที่ยอมรับและประกันต่อสังคมได้ว่าจะให้บริการพยาบาลต่อสังคมด้วยความปลอดภัย และมีคุณภาพยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ (สายหยุด ศิริภาภรณ์, 2546: 9)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการและศึกษาคุณสมบัติของสตรีที่จะประสบความสำเร็จในทางธุรกิจที่ผ่านมา มีการศึกษาปัจจัยการเข้าสู่ธุรกิจของสตรีด้วย เพราะปัจจัยการริเริ่มหรือการเข้าสู่ธุรกิจ เป็นส่วนประกอบสำคัญในความสำเร็จหรือความล้มเหลวของธุรกิจนั้น ๆ ซึ่ง Hisrich and Peter (1998) กล่าวว่าบุคคลที่มีความปรารถนาในการสร้างธุรกิจที่เป็นเจ้าของได้ด้วยตนเองนั้น มักได้รับอิทธิพลจากการหล่อหลอมมาจากปัจจัยด้านครอบครัว การศึกษา ประวัติการทำงาน ที่เป็นพื้นฐานในอดีตซึ่งส่งผลต่อแนวคิดในการประกอบการอิสระ

Ford et al.(cited in Blawatt, 1998: 132-133) กล่าวว่า มีปัจจัย ที่มีผลต่อการประกอบการอิสระ ได้แก่ ภูมิหลัง ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะครอบครัว วัฒนธรรม สภาพร่างกาย และภูมิหลังจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจ บุคลิกภาพต่างๆ รวมทั้งความสามารถในแต่ละบุคคล ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนี้ทำให้โน้มนำไปสู่การประกอบการอิสระได้

Blawatt (1998) กล่าวว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญของการประกอบ การอิสระ เพราะเป็นปัจจัยที่ควบคุมยาก ได้แก่

1. ด้านการเมืองและกฎหมาย
2. การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี
3. วัฒนธรรมด้านการแข่งขัน
4. โครงสร้างภายในองค์กร
5. ปัจจัยสนับสนุนต่างๆ

นอกจากนี้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องบทบาทของสตรีไทยในการพัฒนา ประเทศ จัดโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ผลจากการอภิปรายสรุปได้ว่า ปัจจัยของ การเข้าสู่ธุรกิจของสตรีประกอบด้วย วยที่เหมาะสม ค่านิยมที่ชอบเสี่ยงผจญภัย รักความอิสระ เชื้อชาติ และวัฒนธรรม เช่น คนจีนเน้นคุณค่าของคนที่ทำอะไรด้วยตัวเองมากกว่าการรับจ้าง การ สนับสนุนของรัฐบาลและยังขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์การปลูกฝังค่านิยมที่จะทำธุรกิจจะ ต้องทำตั้งแต่ในวัยเด็ก (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2531 : 57-58) การริเริ่มธุรกิจของ สตรีควรมีองค์ประกอบหลายด้าน ดังนี้ (เลขา ปิยะอัจริยะ, 2531 : 51-54) ประการแรก ได้แก่ ความพร้อมในตนเองของสตรี โดยเฉพาะความพร้อมด้านสุขภาพอนามัย วัฒนธรรมหรือค่านิยม ประการที่สอง ความรู้เชิงธุรกิจโดยเฉพาะการตลาด ประการที่สาม ทักษะความรู้ในการเลือกใช้ เทคโนโลยี ประการที่สี่ แหล่งทุน ประการที่ห้า การประเมินสาเหตุของความล้มเหลวหรือความล้ม เหลวของกิจการ ประการสุดท้าย การได้รับความสนับสนุนจากครอบครัว

Roggenkamp and White (1998) ศึกษาปัจจัยจูงใจให้ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Nurse Entrepreneur) ริเริ่มเป็นเจ้าของธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยเบื้องต้นที่จูงใจให้ พยาบาลวิชาชีพก้าวไปสู่ธุรกิจการประกอบการอิสระ ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคที่นำไปสู่ความ สำเร็จในการประกอบการอย่างอิสระของพยาบาลวิชาชีพและคุณลักษณะ รวมถึงสิ่งที่เอื้ออำนวย ต่อการประกอบการอย่างอิสระ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่ามี 3 ปัจจัยที่เด่น คือ ปัจจัยส่งเสริม (instigating Factors) ได้แก่ ความรักในวิชาชีพการพยาบาล (Love of nursing) ปัจจัยทาง ด้านธุรกิจ (Business Factor) ได้แก่ ขาดทักษะทางธุรกิจ (Lack of business skills) ปัจจัยส่วน บุคคล ได้แก่ ความมุ่งมั่นในพันธกิจ (Commitment to mission)

ทั้งหมดที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมให้พยาบาลประสบความสำเร็จ ในการประกอบการบริการสุขภาพ จำแนกออกเป็น 2 กลุ่มปัจจัย คือ ปัจจัยนำ และปัจจัย เอื้ออำนวย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยนำ ได้แก่

3.1.1 **ครอบครัว** สถาบันครอบครัว มีบทบาทในการเลี้ยงดู ให้ความรักความอบอุ่น การอบรมดูแลสั่งสอนและปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ครอบครัวจึงเป็นองค์กรที่ส่วนสำคัญที่สุดในการหล่อหลอมลักษณะนิสัยหรือบุคลิกส่วนบุคคลต่างๆ ก่อนสถาบันอื่นๆ ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่บุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคม เพื่อพัฒนาการรู้จักสร้างเสริมบุคลิกภาพ และก่อให้เกิดรูปแบบของพฤติกรรมในแต่ละบุคคล ด้วยบรรยากาศแวดล้อมในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและการสื่อสารในครอบครัว เป็นตัวบ่งชี้ที่จะเชื่อหรือเป็นอุปสรรคต่อการสร้างสุขภาพจิต และพัฒนาบุคลิกภาพของตน กับการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ก็จะเป็นตัวสร้างสุขภาพจิต และกำหนดบุคลิกภาพ ให้กับเด็ก เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบรักมากควบคุมมากจะทำให้เด็กมีลักษณะเชื่อฟัง ฟังพา เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยที่มีความสำคัญได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็ก ลำดับพี่น้องในครอบครัว ความสัมพันธ์กับบิดามารดา สถานภาพทางสังคม บุคคลที่รักและใกล้ชิด เหตุการณ์ฝังใจในวัยเด็ก ความเชื่อและค่านิยมที่ถูกปลูกฝัง ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1.1 การอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่ในวัยเด็ก

ผู้วิจัยไม่สามารถรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูผู้ประกอบการโดยตรงได้ แต่มีการศึกษาทางอ้อมที่พอสรุปถึงพฤติกรรมบางอย่างที่มีอยู่ในตัวผู้ประกอบการได้ โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ไว้ ดังนี้

พรธนพร เอกพัฒน์ (2535) ได้ค้นคว้าเรียบเรียงเกี่ยวกับแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูและบุคลิกภาพของเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู ไว้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการที่บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ไม่ได้รับการตามใจหรือเข้มงวดเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดของบุตร ให้บุตรมีส่วนร่วมในการคิดและการทำกิจกรรมต่างๆ ช่วยเหลือและสนับสนุนบุตรเป็นอย่างดี ซึ่งจะสร้างให้เด็กมีความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์กล้าแสดงออก และกล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองและพึ่งตนเองได้

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึงวิธีการที่บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูโดยไม่เอาใจใส่และไม่ให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ให้ความรักความอบอุ่นใจเท่าที่ควร ไม่ได้สั่งสอนตักเตือน ไม่รับฟังความคิดเห็นของบุตรและไม่สนใจการกระทำของบุตรซึ่งจะมีผลให้เด็กขาดกตัญญู ไม่มีความรู้สึกมั่นคง ต้องการได้รับความสนใจจากคนอื่นตลอด

เวลา มีปัญหาในการรับความรักจากคนอื่นและไม่เคยเรียนรู้ที่จะรักใคร ไม่ไว้ใจใคร มีนิสัยและทัศนคติที่ต่อต้านผู้อื่นได้

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม หมายถึง วิธีการที่บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดู ที่ทำให้บุตรรู้สึกว่าคุณเองถูกปฏิเสธ ไม่ให้ทำอะไรได้ตามปรารถนาหรือควบคุมให้อยู่ในระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนดไว้ ยับยั้งการแสดงออกของบุตร ใช้คำพูดที่ทำให้บุตรอายจากการเปรียบเทียบกับบุตรคนอื่น มีผลทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ และเมื่อมีปัญหาจะถอยหนีมากกว่าจะเผชิญกับปัญหา ขาดความกล้า ขาดความคิดริเริ่มในการดำเนินการให้ก้าวหน้า มีความเกรงใจสูงและไม่กล้าแสดงออก

ถัน แพรเพอร์ (2517 อ้างถึงใน ชลเย็น หงส์ไพศาล, 2539) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ กับความคิดสร้างสรรค์

สรุปการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะบางอย่างของผู้ประกอบการ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเป็นผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งคุณลักษณะนี้ ส่วนหนึ่ง เกิดจากการปลูกฝังให้แก่ผู้ประกอบการตั้งแต่ยังเยาว์วัยอยู่ โดยการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

3.1.1.2 การเรียงลำดับพี่น้องในครอบครัว ลำดับการเกิดหรือลำดับพี่น้องนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัย พฤติกรรมการแสดงออกและบุคลิกภาพของบุคคลในแง่กระบวนการของสังคมและการถ่ายทอดลักษณะนิสัยของผู้นำ บุตรคนโตเป็นสิ่งใหม่สำหรับครอบครัว บิดามารดามักจะกำหนดบทบาทบุตรคนโตแตกต่างไปจากคนอื่น และจากการศึกษาของ Chandra (1991:12-17) ทำการศึกษาปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการเริ่มต้นดำเนินธุรกิจขนาดย่อมพบว่า ผู้ประกอบการมีแนวโน้มเป็นบุตรคนโต หรือบุตรคนเดียว นอกจากนี้ Wiggins (1971) ยังพบว่าลำดับการเกิดมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคลเช่นเดียวกับการอบรมเลี้ยงดู เนื่องจากลำดับการเกิดต่างกัน ทำให้การได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองแตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ

3.1.1.3 ความสัมพันธ์กับบิดามารดา

Broom and Longenecker (1971 อ้างถึงใน ชลเย็น หงส์ไพศาล วิวัฒน์, 2539) กล่าวว่าผู้ประกอบการ มีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพตามอาชีพของบิดา ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีอิทธิพลต่อความเป็นผู้ประกอบการ โดยความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะประกอบอาชีพด้วยตนเองมากกว่าการเป็นพนักงานที่ได้รับข้อเสนอต่างๆ จากบริษัท

3.1.1.3 สถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคมเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจและบทบาทของครอบครัวในสังคม ซึ่งจากการศึกษาของคณะอนุกรรมการโครงการศูนย์ทดลองการประกอบอาชีพของบัณฑิต (2534) พบว่าครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำจะเป็นแรงผลักดันให้สมาชิกชนวนวัย และพยายามหารายได้มาจุนเจือครอบครัวจนทำให้เข้าสู่อาชีพอิสระด้วยจิตใจที่มุ่งสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว

Alexander (1960) พบว่า ผู้ประกอบการที่มีบิดาประกอบธุรกิจส่วนตัวมาก่อน จะมีแนวโน้มครอบครององค์กรขนาดใหญ่ที่มีคนงานมากกว่า 50 คน แสดงให้เห็นว่าอาชีพการค้าของบิดามารดาเมื่อตอนผู้ประกอบการยังเยาว์ จะมีอิทธิพลช่วยให้ผู้ประกอบการได้ซึมซับความเป็นผู้ประกอบการที่ดีได้

3.1.1.5 บุคคลที่รักและใกล้ชิด

บุคคลในครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ โดยธรรมชาติ เด็กจะเลียนแบบพ่อ แม่ บุคคลใกล้ชิด หรือผู้ที่นิยมชมชอบ โดยไม่ต้องมีการสั่งสอน (Bass, 1985) และนอกจากนี้ยังพบว่าในการประกอบการอิสระ ส่วนใหญ่นักธุรกิจทุกคนจะสนใจเรียนรู้วิธีดำเนินธุรกิจจากบุคคลใกล้ชิดหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง บิดามารดา ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน เป็นต้น (Hisrich and Peters, 1998: 73)

3.1.1.6 เหตุการณ์ฝังใจในวัยเด็ก

บุคคลจะมีการพัฒนาภาวะผู้นำและบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ได้ ส่วนหนึ่งโดยได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ฝังใจในวัยเด็ก (Bass, 1985) ซึ่งเหตุการณ์ที่กระทบจิตใจจะส่งผลต่อการพัฒนาให้เกิดผู้นำบารมี ที่อาจเป็นบุคลิกส่วนตัวขึ้น เช่นบุคคลที่สูญเสียบิดาในวัยเด็ก ทำให้ต้องทำหน้าที่ทดแทนบิดาในครอบครัว จะก่อให้เกิดการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ และมีความยึดมั่นต่อผลสำเร็จของงาน อันเป็นคุณลักษณะส่วนหนึ่งของผู้ประกอบการอิสระ

3.1.1.7 ความเชื่อและค่านิยมที่ถูกปลูกฝัง

ค่านิยม เป็นหลักการพื้นฐานหรือแนวคิดที่บุคคลยึดถือ หรือให้คำว่าเป็นสิ่งอันพึงปรารถนาและกลายเป็นจุดมุ่งหมายในที่สุด ค่านิยมจะทำให้เกิดแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นแรงขับ ทำให้เกิดแรงจูงใจ กระตือรือร้น มีพลัง มีอำนาจที่จะทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมความเชื่อ ซึ่งค่านิยมที่ถูกปลูกฝังจากครอบครัวจะมีส่วนต่อการพัฒนาความคิดและส่งผลต่อการกระทำ Bass (1985) กล่าวว่า เด็กที่ถูกสั่งสอนให้ยึดถือความยุติธรรม ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จะพัฒนาไปสู่ผู้นำที่มีคุณธรรม และการมีภาวะผู้นำก็

เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ค่านิยมส่วนบุคคลจัดว่าเป็นปัจจัยส่วนหนึ่งของการประกอบการอิสระที่ประสบความสำเร็จ (Zagury, 2001)

โดยสรุปครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในการสร้างเสริมคุณลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพอิสระ นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่จะผลักดันให้สมาชิกในครอบครัวเข้าสู่อาชีพอิสระอย่างจริงจังได้ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญของครอบครัวในการสร้างเสริมคุณลักษณะลักษณะที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพอิสระและเข้าสู่อาชีพอิสระ มี 3 ประการ (วชิร โอภิธากร, 2541) คือ

1. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร เป็นไปในลักษณะที่มองลูกในแง่ดี หรือประเมินลูกในทางที่ดี ให้ลูกมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ให้เหตุผลมากกว่าการใช้อารมณ์ต่อลูก ไม่ใช่คำพูดให้ลูกต้องอับอายหรือเอาความดีของลูกคนอื่นมาชมลูกของตน

2. การให้ความรู้และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ การให้ลูกได้ฝึกอาชีพโดยต้องการช่วยเหลือธุรกิจของครอบครัว ทำแทนพ่อแม่ทุกครั้งที่มีโอกาส ให้ลูกทำธุรกิจขนาดเล็กโดยพ่อแม่คอยแนะนำการลงทุนและการจัดการ การให้ลูกได้ฝึกอบรมหรือทำงานในสถานประกอบการในฐานะลูกจ้างหรือเด็กฝึกงาน การพาไปชมสถานประกอบการที่ทันสมัยและงานแสดงสินค้า การได้พูดคุยให้ความรู้ถึงข้อดีข้อเสียของอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้ลูกเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวได้

3. ภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวประกอบอาชีพธุรกิจอยู่แล้ว ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดีต้องหารายได้มาจุนเจือครอบครัวด้วยอาชีพสุจริต ครอบครัวตั้งอยู่ในย่านธุรกิจ หรือในชุมชนที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวได้

3.1.2 สถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญต่อการอบรม ช่วยขัดเกลาและหล่อหลอมลักษณะพฤติกรรม รวมทั้งพัฒนาความคิดในแต่ละคน เริ่มตั้งแต่ในโรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถมและมัธยม ไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย สถานศึกษาเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อและค่านิยมที่นอกจากจากวิชาการแล้ว กฎระเบียบและการเรียนการสอนของแต่ละสถาบัน ล้วนมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาลักษณะนิสัยหรือคนที่จะเป็นผู้นำด้วย (Bass, 1985) และพัฒนาความคิด ในการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยผู้ที่มีโอกาสทางการศึกษามากกว่าย่อมมีโอกาสและช่องทางในการเลือกอาชีพได้มากกว่าผู้ที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา (Ginzberg อ้างถึงใน วชิร โอภิธากร, 2541) จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนในสถานศึกษา ไม่ได้มีส่วนส่งเสริมหรือเน้นและปลูกฝังให้ประกอบอาชีพอิสระ แต่จากการศึกษาผู้นำพยาบาลในต่างประเทศพบว่า สถานศึกษามี

ส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นผู้นำและความคิดที่ไม่จำกัดเฉพาะในกรอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในการเป็นผู้ประกอบการที่ดีด้วย สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ ความรู้และทักษะ ผลการเรียนรู้ ครู และเพื่อนที่ชื่นชอบ รวมทั้งประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นเรียน

3.1.3 สถานที่ทำงาน อันได้แก่ สิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ครอบคลุมรวมถึง ลักษณะการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการทำงาน โครงสร้างและบรรยากาศในการปฏิบัติงาน อันจะนำมาซึ่งการแปรผันบทบาทอาชีพของบุคคล ซึ่ง Muzyka and Birley (2000) กล่าวว่า สถานที่ทำงาน (The Workplace) เป็นหนึ่งในสามปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบการอิสระของสตรี

Collins และ Moore (1970) พบว่าผู้ประกอบการหลายรายออกจากราชการ มาดำเนินธุรกิจ เพราะไม่สามารถก้าวหน้าในชีวิตราชการได้ เช่น ขาดคุณวุฒิทางการศึกษา ไม่สามารถอยู่ใต้บังคับบัญชาของผู้อื่น เป็นต้น

Hisrich and Brush (1986) พบว่า ผู้ประกอบการหญิงที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งที่ไม่สร้างความท้าทายและไม่มีโอกาสแสดงความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ จะเกิดแรงจูงใจให้หันมาดำเนินธุรกิจด้วยตนเอง เพราะสามารถแสดงความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่

Alexander (1960) ได้พบว่า ผู้ประกอบการที่มีอาชีพเป็นช่างฝีมือจะเข้าสู่อาชีพการประกอบการด้วยการขยายผลผลิตเดิม เพราะการมีประสบการณ์มาจากธุรกิจต่างกัน ย่อมมีความรู้ ความสามารถ ความมั่นใจ และความพร้อมในการเป็นผู้ประกอบการแตกต่างกันได้

3.2 ปัจจัยเอื้ออำนวย

โดยทั่วไปการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล เป็นการผสมผสานกันระหว่างความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และโอกาสที่บุคคลจะได้ประกอบอาชีพนั้น ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถก่อให้เกิดพัฒนาการด้านการประกอบการอิสระ ซึ่งเป็นการประกอบอาชีพที่มีเกียรติและมีความอิสระ (อำนวย แสงสว่าง, 2541) และในทำนองเดียวกันพยาบาลวิชาชีพก็เป็นกลุ่มอาชีพที่มีความเป็นอิสระของการประกอบวิชาชีพ ซึ่งสามารถพัฒนาและเริ่มต้นประกอบการอิสระได้บนพื้นฐานองค์ความรู้การพยาบาลที่ได้รับการผสมผสานบวกกับโอกาส เพื่อการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะเข้ามาประกอบการได้สำเร็จ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของสิ่งที่เกื้อหนุนหรือส่งเสริมร่วมด้วย (दनัย เทียนพุด, 2532; Bredleg, 1990 cited in Zimmerer and Scarborough, 1996; Tropman and Morning cited in Blawatt, 1998) ซึ่งปัจจัยสนับสนุนการ

ประกอบอาชีพอิสระ ประกอบไปด้วย ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล เช่น อุปนิสัย บุคลิกภาพ ความกล้าเสี่ยง ระดับของความสามารถ ประสบการณ์ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มีการทุนสนับสนุน ภูมิหลัง เช่น ลักษณะเด่นของครอบครัวชาวจีน ที่มีความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน ประหยัด ญาติพี่น้องเป็นนักธุรกิจ ค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ (เพชรา ชวนะพันธ์, 2544)

Hodgetts and Kuratko (1986) กล่าวว่า ความสามารถในเชิงเทคนิคและความรอบคอบเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในธุรกิจการผลิต บุคลิกท่าทางและแรงขับภายใน เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในธุรกิจการจัดจำหน่าย ส่วนความสามารถในการสื่อสารและความน่าไว้วางใจ เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในธุรกิจบริการ ทั้งนี้เพราะธุรกิจแต่ละประเภทมีลักษณะงานและข้อได้เปรียบเสียเปรียบแตกต่างกัน โดยเฉพาะธุรกิจบริการต้องอาศัยการดูแลจากเจ้าของอย่างใกล้ชิด (Broom and Longenecker, 1971)

สรุปปัจจัยเอื้ออำนวยของพยาบาลผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล การมีพี่เลี้ยง (Mentor) การมีพื้นฐานการศึกษาดี แหล่งทุน การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว อิทธิพลจากผู้อื่นและนโยบายรัฐบาล

3.2.1 คุณลักษณะส่วนบุคคล

การเป็นผู้ประกอบการ จะเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงต่อความเสี่ยงและความไม่แน่นอนจากการดำเนินกิจการและเป็นผู้ดำเนินการนำพากิจการให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นผู้ประกอบการอิสระจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการในธุรกิจ (อำนาจ แสงสว่าง, 2541) เป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว นอกจากนี้คนเราทุกคนเชื่อว่าจะมีสัญชาตญาณของความเป็นผู้ประกอบการ เพราะไม่ได้เกิดมาในสายเลือด แต่พบว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการเป็นผลมาจากการหล่อหลอมของประสบการณ์และการเรียนรู้ โดยมีภูมิหลังหรือข้อมูลส่วนตัวของผู้ประกอบการที่มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้และสร้างคุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Johnson, 1991:1139) ฉะนั้นการที่จะเป็นผู้ประกอบการได้ ควรที่จะต้องรู้จักตนเองให้ถ่องแท้และหาทางสร้างเสริมคุณลักษณะที่เป็นจุดด้อยให้ดีขึ้น เพื่อเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งได้มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการไว้ดังนี้

ปราโมทย์ เจนการ (2523) ได้วิจัยพบว่า คุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวผู้ประกอบการเรียงลำดับความสำคัญไว้ได้ ดังนี้

1. ความสามารถในการมองเห็นโอกาสทางธุรกิจ
2. ความคิดสร้างสรรค์
3. ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์

4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
5. ความเชื่อมั่นตนเอง

Hodgetts and Kuratko (1986 :44-54) ได้ระบุคุณลักษณะสำคัญพื้นฐานของผู้ประกอบการ ที่จะประสบความสำเร็จ ไว้ ดังนี้

1. ความรู้ความสามารถในธุรกิจที่ดำเนินการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สุดสำหรับการดำเนินธุรกิจขนาดย่อม
2. ความสามารถทางความคิด สามารถเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานทั้งหมด และมีความรู้อย่างกว้างขวาง
3. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นทักษะการสื่อสารในการติดต่อหรือดำเนินงานกับบุคคลอื่น ๆ เช่น พนักงาน ลูกค้า องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งทักษะการจูงใจและความเป็นผู้นำ
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นความรู้สึกที่ต้องการจะทำการใด ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลด้วยตนเอง
5. ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถที่จะนำข้อมูลและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อสร้างหรือผลิตสิ่งที่มีคุณค่าออกมาใหม่ ๆ

สรุปผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ จำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

3.2.1.1 ความเชื่อมั่นในตนเอง บุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีความรู้สึกที่สามารถเผชิญกับสิ่งที่ท้าทายได้ พบว่าผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จมีแนวโน้มเป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยเป็นผู้ซึ่งเห็นปัญหาและเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะชนะปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (McClelland, 1987) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลบรรลุผลสำเร็จ

3.2.1.2 ความมีมนุษยสัมพันธ์ ธุรกิจทุกประเภทย่อมจะต้องเกี่ยวข้องกับคนหลายระดับ นับตั้งแต่ระดับลูกค้า ลูกน้อง เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อผลประโยชน์ในการทำธุรกิจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นลูกค้า บุคคลรอบข้าง หรือคู่แข่งก็ตาม เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์อันดีจะทำให้มีการคล่องตัวในการทำงาน

3.2.1.3 ความขยัน อดทน และทำงานหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มดำเนินการซึ่งจะต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ

3.2.1.4 ความมุ่งมั่นในความสำเร็จและหวังผลเลิศ การดำเนินกิจการใดก็ตาม ถ้าปราศจากความต้องการสำเร็จและหวังผลแล้ว โอกาสที่กิจการจะบรรลุความสำเร็จก็มีน้อยลง เพราะความมุ่งมั่นและหวังผลสูง จะส่งผลให้มีระดับความสำเร็จสูงกว่าปกติโดยทั่วไป ซึ่ง พบ

ว่ามีความสัมพันธ์กันระหว่างความต้องการความสำเร็จกับกิจกรรมการประกอบการ โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ประกอบการมีความต้องการความสำเร็จสูงกว่าคนทั่วไป (McClelland, 1987)

3.2.1.5 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ไม่หยุดอยู่กับที่ การคิดและปรับปรุงกิจการให้ตอบสนองความพึงพอใจแก่ธุรกิจคู่ค้าอยู่เสมอ เป็นหลักสำคัญที่จะทำให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับธุรกิจประเภทเดียวกันได้

3.2.1.6 ความเป็นผู้นำ คุณลักษณะความเป็นผู้นำจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อคู่ค้าและเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่ต้องแก้ปัญหาวิกฤติ อันเกิดจากการทำธุรกิจ ซึ่งในการเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้นำที่มีบารมี (Charisma) ในขณะเดียวกันด้วย (ทาดาโอะ คิโยนาริ, 2542)

3.2.2 การมีพี่เลี้ยง (Mentor)

พี่เลี้ยง เป็นลักษณะเฉพาะของระบบการดูแล ซึ่งทำให้นุคนใดบุคคลหนึ่งมีความก้าวหน้าในการทำงานและความสำเร็จในอาชีพ กระตุ้นให้เกิดปัญญา ความคิดและสร้างแรงบันดาลใจ เกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง รู้สึกพึงพอใจในตัวเองและอาชีพ ซึ่งนิยมใช้กันมากในกลุ่มอาชีพ (Vance, 1982) นอกจากนี้ยังเป็นเสมือนแม่แบบ (Role Model) ที่เป็นแรงบันดาลใจทั้งในช่วงระหว่างดำเนินการหรือหลังจากเริ่มธุรกิจแล้ว และยังเป็นเสมือนผู้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมทั้งสนับสนุนในทุกๆระยะของการประกอบการ โดยเฉพาะช่วงเริ่มต้นประกอบการ (Hisrich and Peters, 1998; Wilson, 1998) จึงจัดว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการเลือกเป็นผู้ประกอบการ นอกจากนี้การมีพี่เลี้ยง ช่วยจัดการลำดับความสำคัญในการริเริ่มสร้างสิ่งที่มีคุณค่า ซึ่งสามารถทำให้เกิดความแตกต่างในความเจริญของภาวะผู้นำ (Leadership growth) ในแต่ละบุคคล เชื่อว่าการมีพี่เลี้ยงที่ดีจะช่วยเกื้อหนุนในกิจการของคนและช่วยก่อสร้างรากฐานความมั่นคงและทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบการได้อย่างประสบความสำเร็จ (Porter-O'Grady, 1997; Kaplan, 1991)

3.2.3 การมีพื้นฐานการศึกษาดี โดยเฉพาะความรู้ในด้านธุรกิจที่ตนเองดำเนินการ และความรู้ในด้านการตลาด ซึ่ง Rissal (1988) พบว่า พื้นฐานทางการศึกษา เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนการเป็นผู้ประกอบการอิสระ และสำหรับพยาบาลเอง โดย National Nursing Business Association ประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวว่าองค์ความรู้ทางการพยาบาลมีพื้นฐานกว้าง (Large Knowledge Base) ครอบคลุมในหลายๆ แขนง ทั้งในการทางการแพทย์พยาบาล ภาสัชกรรม โภชนาการ การบำบัดทางระบบร่างกายและจิตใจ สรีระวิทยา ชีววิทยา การสอน การดูแลโดย

องค์รวมและจิตวิญญาณเหล่านี้ ซึ่งจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อได้เปรียบของพยาบาลในการประกอบธุรกิจได้ (Nurses's advantages in business)

3.3.4 แหล่งทุน ทุนเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการทำธุรกิจทุกประเภทซึ่ง อาจจะเป็นการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน หรือ ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวหรือเครือข่ายก็ตามแต่ต้องมีปริมาณเพียงพอที่จะดำเนินการได้ และมีความยืดหยุ่นมากพอในการดำเนินการ คือ ปัจจัยพื้นฐานของการประกอบอาชีพอิสระ (กองส่งเสริมการมีงานทำ ,2541)

3.3.5 การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว

ครอบครัวมีส่วนผลักดันหรือเป็นแรงขับ กระตุ้นให้มีการริเริ่มประกอบการอิสระ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริม

Hisrich and Brush (1986) ได้ค้นพบว่า ผู้ประกอบการหญิงให้ความสำคัญกับสามีในฐานะเป็นผู้สนับสนุนหรือให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพที่สำคัญที่สุดและผู้ประกอบการหญิงเลือกบิดาในการเป็นต้นแบบดำเนินธุรกิจ ส่วนผู้ประกอบการชายให้ความสำคัญกับการแนะนำของบุคคลภายนอกมากกว่าภรรยา

3.3.6 อิทธิพลจากผู้อื่น มีส่วนช่วยกระตุ้นความคิดและมองเห็นแนวทางในการประกอบการอิสระ

3.3.7 นโยบายของรัฐบาล ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การดำเนินธุรกิจจะประสบความสำเร็จได้ ภาครัฐมีส่วนช่วยเป็นอย่างมาก เช่น การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจระบบสาธารณูปโภค ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบภาษี กฎหมายและกฎข้อบังคับที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสำหรับวิชาชีพพยาบาล เป็นต้น

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประจักษ์และเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา

4.1 ลักษณะการวิจัยเชิงประจักษ์

การวิจัยเชิงประจักษ์เป็นประเภทของงานวิจัยที่ประยุกต์ทฤษฎีมาอธิบายพฤติกรรมที่เป็นไปหรือเกิดขึ้นจริง การประยุกต์ทฤษฎีที่นำมาใช้นั้นก็อาจจะไม่ต้องพิถีพิถันและรอบคอบมาก แม้ว่าจะมีการสร้างแบบจำลองขึ้นเพื่อใช้ทดสอบ ซึ่งแบบจำลองนั้นอาจเป็นแบบจำลองเชิงประจักษ์ (Empirical model) ที่มีการขยายความจากทฤษฎีมาเป็นคำอธิบายเชิงพฤติกรรมเป็นส่วนมาก และการวิจัยเชิงประจักษ์นั้นโดยทั่วไปแล้วจะต้องใช้ข้อมูลจริงๆ มาศึกษา เพื่อหาข้อสรุป

หรือข้อค้นพบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ทำกรวิจัย ความถูกต้องแน่นอนและน่าเชื่อถือได้ของผลการวิจัยเชิงประจักษ์นั้นจึงขึ้นอยู่กับชุดข้อมูลที่นำมาใช้ กล่าวคือ หากข้อมูลมีอคติ (bias) หรือมีข้อบกพร่องในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่มากก็ทำให้ผลการวิจัยนั้นขาดความน่าเชื่อถือได้ และผลของการค้นพบของการวิจัยหนึ่งที่ใช้ข้อมูลชุดหนึ่ง อาจใช้อธิบายพฤติกรรมในทำนองเดียวกันโดยทั่วไปไม่ได้ หรืออาจให้ผลซึ่งต่างไปจากการวิจัยเดียวกันที่ใช้ข้อมูลอีกชุดหนึ่งก็ได้ ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงประจักษ์จึงมักใช้กับเฉพาะกรณี เฉพาะพื้นที่ เฉพาะเวลา ที่นำข้อมูลเฉพาะนั้นๆ มาใช้เท่านั้น

นอกจากนี้การวิจัยเชิงประจักษ์มักใช้ในลักษณะของประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมักขาดจะข้อมูล หรือขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในประเทศ โดยจะช่วยในการวางนโยบายพื้นฐานในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี (เทียนฉาย กิระนันท์, 2539) ซึ่งในการศึกษาเชิงประจักษ์ครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาในการดำเนินการ

4.2 ลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพคุณภาพแบบกรณีศึกษา

การศึกษาเฉพาะกรณี (case study) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบหนึ่งที่มีผู้นำมาใช้นานแล้ว ส่วนใหญ่มักจะศึกษาในบุคคล ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อค้นหาและสร้างสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรบางตัว เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้เพราะข้อมูลส่วนใหญ่ที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ประวัติชีวิต ค่านิยม ประสพการณ์หรือปัญหาในการดำเนินชีวิตบางประการ รวมทั้งอุดมการณ์ต่าง ๆ นั้น ไม่สามารถจัดทำเป็นรูปปริมาณได้ เพราะข้อมูลเหล่านี้มีลักษณะพิเศษของตัวเอง 3 ประการ คือ 1) มีความเป็นนามธรรมค่อนข้างมาก 2) มีความสลับซับซ้อนมาก โดยบางส่วนอาจสืบเนื่องมาจากการมีสัมพันธ์ภาพทางสังคมและวัฒนธรรม 3) มีลักษณะของความเป็นพลวัต (dynamic) คือ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ลักษณะพิเศษเหล่านี้ทำให้เกิดความยากลำบากในการหารูปแบบความสัมพันธ์และ/หรือพิจารณาวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องแน่นอน ผู้ที่ศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบนี้นำมาซึ่งทฤษฎีสำคัญ ๆ มากมาย เช่น เครเพิลลิน (Krapelin) และฟรอยด์ (Freud) ซึ่งวิธีการศึกษามิหลังของบุคคลในลักษณะที่เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีอย่างละเอียดเพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่มีกับพฤติกรรมปัจจุบัน (สายฤดี วรกิจโกศการ, 2537)

นอกจากนี้การวิจัยเฉพาะกรณี เป็นการสืบค้นหาอย่างเจาะลึก จากการตั้งคำถามทำไมและอย่างไร โดยมีวิธีการรวบรวมหลักฐานหรือข้อมูลหลายๆ วิธี จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ผู้วิจัยไม่สามารถเข้าไปมีส่วนควบคุมการเกิดขึ้นของปรากฏการณ์ได้ และการทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์จะเกิดขึ้นเมื่อพิจารณาปรากฏการณ์ในสภาพแวดล้อมทั้งหมด (Yin, 1986)

4.3 การนำมาใช้และประโยชน์ของการศึกษาเฉพาะกรณี

การศึกษาแบบกรณีศึกษานี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างมาก ในการศึกษาขั้นต้นเพื่อค้นหาสิ่งที่ต้องการศึกษาได้แม่นยำขึ้น เนื่องจากความซับซ้อนของข้อมูลที่สามารถนำไปค้นหาหรือตรวจสอบได้อีกในภายหลัง (Stake, 1994) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบนำร่อง เพื่อหาข้อมูลพื้นฐาน สำหรับนำมาใช้ในการศึกษาต่อไป มีประโยชน์ดังนี้

1. สามารถรักษาความเด่นชัดของหน่วยที่ต้องการศึกษาไว้ได้ ซึ่งการศึกษาเชิงปริมาณไม่สามารถทำได้เมื่อถามลึกลงไปถึงบุคลิกภาพ ความคิดเห็น ทักษะคติเหตุการณ์หนึ่ง ๆ ความเป็นปัจเจกบุคคล หรือความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวอย่าง

2. การศึกษาเชิงปริมาณซึ่งใช้ตารางไขว้ (Cross tabulation) หรือใช้วิธีหาความสัมพันธ์ (correlation) บางครั้งทำให้ลักษณะชีวิตส่วนตัวของคนถูกจำกัดด้วย เพราะเป็นการนำเสนอข้อมูลได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ข้อมูลอื่น ๆ ที่สำคัญกับตัวอย่างต้องตกไปโดยปริยาย

3. มีข้อมูลเป็นลักษณะต่อเนื่องของแต่ละตัวแปรเกิดขึ้นตลอดเวลาที่เป็นลักษณะธรรมชาติของเหตุการณ์ในชีวิตจริงของบุคคล

4.4 ความแตกต่างของการศึกษาเฉพาะกรณีกับวิธีการศึกษาอื่น

4.3.1. ความกว้างของข้อมูล การศึกษาแบบนี้จะได้ข้อมูลของบุคคลหรือหน่วยที่ต้องการกว้างขวางมากกว่า ซึ่งหากมีแนวปัญหาที่ต้องการศึกษาอยู่ก่อนแล้ว จะทำให้ได้ข้อมูลละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นสามารถรู้แบบแผนชีวิตของบุคคลนั้น ๆ คล้ายคลึงกับสภาพที่เป็นจริง

4.3.2. ความลึกของข้อมูล ข้อมูลที่ได้ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา ความคิดทางการเมืองสามารถศึกษาได้จากวิธีนี้ในลักษณะที่มีหลายระดับตั้งผิวเผินจนถึงลึกซึ่งทำให้ได้รู้จักสิ่งที่ต้องการศึกษาเป็นภาพรวมของหน่วยที่เด่นชัด

4.3.3. การจัดกลุ่มชนิดทำได้ค่อนข้างสูง และแม่นยำ มากกว่าการจัดโดยกว้าง ๆ ในรูปร่างของการศึกษาเชิงปริมาณ ซึ่งจัดได้เพียงเพศ อายุ อาชีพ แต่การศึกษาแบบนี้จะทำให้การจัดชนิดของบุคคลชัดเจนขึ้น ตามธรรมชาติและวัฒนธรรมของบุคคลนั้น ๆ

4.3.4. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในช่วงเวลาศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลที่แสดงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งไปยังอีกช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งหากเป็นการศึกษาเชิงปริมาณ จะได้ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น (เบญญา ยอดดำเนิน – แอ็ดดิทจ์: 2536)

4.5 วิธีการเก็บข้อมูลในกรณีศึกษา

ในการศึกษาแบบกรณีศึกษานั้น ผู้ทำการศึกษสามารถเก็บข้อมูลได้หลายวิธีด้วยกัน คือ

1. บันทึกประวัติบุคคล (Life History หรือ Case History)
2. การบันทึกเอกสารส่วนบุคคล
3. สัมภาษณ์
4. การสังเกต
5. การทดสอบ เช่น การทดสอบทางจิตวิทยา ทางกายภาพ เป็นต้น
6. การให้รายงานด้วยตนเอง โดยให้บุคคลให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเอง เพื่อให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคล
7. ศึกษาเอกสารอื่น ๆ เช่น ข่าว สถิติ เป็นต้น (สายฤดี วรภิกโกคากร: 2537)

ประวัติชีวิต (Life History) คือ การศึกษาประวัติบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมุ่งศึกษาครอบคลุมทั้งปัจจัยภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมุ่งศึกษา ในบริบททางวัฒนธรรมและสังคมที่หล่อหลอมบุคคลเหล่านี้เพื่อค้นหาว่าทำไมบุคคลเหล่านี้ จึงมีความนึกคิดอย่างที่เป็นอยู่ และได้รับแรงจูงใจหรือมีแรงผลักดันไว้จึงทำให้มีพฤติกรรมดังที่ปรากฏอยู่ ซึ่งทำให้ประวัติชีวิตมีข้อที่แตกต่างจากชีวประวัติ (biography) และอัตชีวประวัติ (antobiography) เพราะทั้งสองประการหลังให้เพียงรายละเอียดของบุคคลแต่ประวัติชีวิตได้เพิ่มเติมมิติทางสังคมวัฒนธรรมเข้าไปในชีวประวัติ เพื่อหาความหมายของการกระทำของคนในแต่ละช่วงความหมายนั้น

ประวัติชีวิตเป็นเทคนิคในการรวบรวมข้อมูลวิธีหนึ่งแตกต่างจากการทำอัตชีวประวัติที่จะเล่าไปอย่างอิสระ ตามเวลา เหตุการณ์ แต่จะมีประเด็นที่น่าสนใจในแต่ละกรณีศึกษา ผู้ศึกษาจะต้องเข้าไปคุย สัมภาษณ์ ในเรื่องราวต่าง ๆ โดยช่วงแรกให้ผู้ให้ข้อมูลเหล่านั้นเล่าเรื่องให้ฟัง ผู้วิจัยจะฟังอย่างเดียวและเมื่อเวลาผ่านไปประมาณหนึ่งชั่วโมงจึงจะตะล่อมเข้าเรื่องประเด็นที่ต้องการโดยสัมภาษณ์และบันทึกเทปเอาสิ่งที่บันทึกไว้ทั้งหมดสรุป ผู้วิจัยจะตัดตอนคัดเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ซึ่งต้องสร้างบรรยากาศให้ไม่เป็นทางการมากที่สุด (นิศา ชูโต, 2540; 2545) เมื่อนำสิ่งที่บันทึกมาสรุปผู้วิจัยจะตัดตอนคัดเฉพาะประเด็นสำคัญของเรื่องที่จะศึกษา ซึ่งเทคนิคนี้จะมีการใช้เฉพาะกลุ่มหรือการวิจัยที่มีความมุ่งหมายพิเศษ เช่น ผู้ประสบผลสำเร็จในชีวิตมากเป็นพิเศษหรือพวกที่มีปัญหาทางสังคม เช่น อาชญากร ผู้ติดยาเสพติด ผู้มีปัญหาลุสภาพจิต โดยจะเก็บข้อมูลประวัติชีวิตของแต่ละบุคคล แล้วหาข้อสรุปออกมาเป็นเรื่องของกลุ่มคน หรือ

พฤติกรรม คือ หาลักษณะร่วมกัน ไม่ได้วิเคราะห์ชีวิตคนใดคนหนึ่ง เช่น สัมภาษณ์ประวัติชีวิตของผู้ที่ติดยาเสพติดจำนวนหนึ่ง หรือสัมภาษณ์บุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจำนวนหนึ่งแล้ว มาดูลักษณะร่วมของคนเหล่านั้น ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลประวัติชีวิต (Life History Collection) แล้วดึงเอาลักษณะร่วมออกมา (Common Character) การใช้เทคนิคนี้ต้องวางกรอบแนวคิดว่าจะดูในลักษณะใดแล้วนำมาหาลักษณะร่วม (สุรางค์ วีรกิจพาณิชย์ : 2536)

5. งานวิจัยเกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย

- 1) งานวิจัยด้านการประกอบการอิสระ
- 2) ด้านการวิจัยแบบกรณีศึกษาหรือรายกรณี
- 3) และด้านผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ

โดยมีสาระดังต่อไปนี้

ปราโมทย์ เจนการ (2523) ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาอบรมกับความเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการ 100 รายและลูกจ้าง 100 ราย จากการดำเนินธุรกิจการผลิตขนาดย่อม ในกรุงเทพมหานคร ใช้แบบสัมภาษณ์ที่เป็นข้อคำถามที่สำรวจถึงแบบวัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบค่าไค-สแควร์ การหาค่าความสัมพันธ์แบบซัดดิทธิพลของตัวแปรอื่น การวิเคราะห์ดิสคริมินันท์ และการวิเคราะห์องค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า สภาพแวดล้อมรวมทั้งกลุ่มบุคคลใกล้ชิด มีอิทธิพลมากต่อการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอาชีพเดิมในการค้าขาย อาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจญาติพี่น้อง และผู้คุ้นเคย ในวงการธุรกิจ เป็นต้น ในด้านคุณลักษณะองค์ประกอบเชิงมนุษย์ พบว่า ผู้ประกอบการมีคุณลักษณะรวม 25 ประการสูงกว่าลูกจ้าง เรียงตามลำดับที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ โอกาสทางธุรกิจ มีคุณลักษณะคิดค้นประดิษฐ์ มีความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุผล ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ และความเชื่อในอิทธิพลจากการควบคุมภายใน มีองค์ประกอบการศึกษาดี และดูงานเกี่ยวกับธุรกิจ การมีทัศนคติ ค่านิยม และความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาอบรมวิชาชีพ

อภิชัย เจริญวงศ์ (2531) ศึกษาถึงภูมิหลังของนักการเมืองสตรีกับการเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง แบบกรณีศึกษา โดยสุ่มเลือกกรณีศึกษาจากสมาชิกสภาเทศบาลสตรีทั่วประเทศ ทั้งนี้ได้ยึดพื้นที่ 4 ภาคเป็นเกณฑ์ ใช้กรณีศึกษา จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

มูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์ในภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยหลักทางภูมิหลังที่มีผลต่อการเข้าสู่กระบวนการทางการเมือง ได้แก่ ความเป็นทายาททางการเมือง และฐานะทางเศรษฐกิจ

จันทนา ศรีภักดีวงศ์ (2533) ศึกษาการดำเนินธุรกิจขนาดย่อมของสตรีในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับพัฒนาการของสตรีในธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้วิธีการวิจัยรายกรณีในการศึกษา จากกรณีศึกษาจำนวน 9 ราย คัดเลือกด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามประเภทกิจการ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สังเกตและศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการใช้วิธีการศึกษารายกรณีในสาขาวิชาอื่นๆ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อเริ่มประกอบการ สตรีจะเลือกประกอบกิจการในด้านที่ตนพอมีความรู้อยู่บ้าง โดยเริ่มจากกิจการเล็ก ใช้เงินทุนจำนวนน้อย ลักษณะองค์กรส่วนใหญ่เป็นกิจการเจ้าของคนเดียว มีระดับการศึกษาตั้งแต่ต่ำกว่าประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งกิจการด้วยตนเอง เหตุจูงใจที่เลือกประกอบกิจการปัจจุบัน คือ มีความรู้เกี่ยวกับกิจการ และได้กำไรสูง โดยมีปัจจัยที่ระบุว่าจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการประกอบกิจการ คือ ตนเอง เงินทุน การช่วยเหลือของครอบครัว โชคโอกาสและการอบรม ซึ่งมีเพียงส่วนน้อยที่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการประกอบการ แต่ระบุว่า การอบรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ประสบความสำเร็จ สำหรับโครงการในอนาคตสตรีที่มีการศึกษาต่ำส่วนใหญ่ต้องการปรับปรุงกิจการเดิม ส่วนสตรีที่มีการศึกษาสูงขึ้นไปมีโครงการขยายกิจการ การดำเนินกิจการจะมีปัญหาด้านขั้นตอนการติดต่อยุ่งยาก ใช้เวลานานและหาลูกค้าไม่ค่อยได้ ในการขยายกิจการ มีหลักทรัพย์ไม่เพียงพอค้ำประกันการกู้เงินจากสถาบันการเงินในระบบ จึงต้องกู้จากสถาบันนอกระบบ ซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยสูง ในการประกอบการให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้าเป็นอันดับหนึ่ง โดยใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการบริหารบุคลากร เพื่อให้ได้ผลผลิตตามต้องการ

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์และวันชัย ธรรมสังการ (2535) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้สตรีประสบความสำเร็จในทางธุรกิจ ศึกษากรณีภาคใต้ของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ให้เข้าใจคุณลักษณะสำคัญและปัจจัยทางชีวสังคมที่มีผลต่อความสำเร็จในทางธุรกิจของสตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นสตรีนักธุรกิจภาคใต้ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้สตรีประสบความสำเร็จในทางธุรกิจประกอบไปด้วย ภูมิหลังและสิ่งแวดล้อมในครอบครัว ประสบการณ์และกิจกรรมในวัยเรียน ระดับการศึกษา โลกทรรศน์เกี่ยวกับบทบาททางเพศ การมีทุนสนับสนุน การได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัว

และคู่ครอง มนุษย์สัมพันธ์และการมีส่วนร่วมในสังคม ความเชื่อมั่นในตนเองและการมีความคาดหวังในความสำเร็จสูง

ชลเย็น หงส์ไพศาลวิวัฒน์ (2539) ศึกษาวิจัยสำรวจ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ 112 คน ในธุรกิจการผลิต 33 คน การจัดจำหน่าย 33 คนและการบริการ 44 คน โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า ผู้ประกอบการในธุรกิจต่างประเภทกัน มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการไม่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ประกอบการในธุรกิจทั้ง 3 ประเภท ให้ความสำคัญต่อคุณลักษณะของผู้ประกอบการทั้ง 6 ด้าน สอดคล้องเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) ความสามารถในการเห็นโอกาสทางธุรกิจ 2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 3) ความเป็นผู้นำ 4) ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ 5) ความคิดสร้างสรรค์ 6) ความเชื่อมั่นในตนเอง ผู้ประกอบการที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบควบคุมและแบบปล่อยปละละเลย มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการทั้ง 6 ด้านไม่แตกต่างกัน ผู้ประกอบการที่มีเชื้อชาติต่างกัน มีคุณลักษณะของผู้ประกอบการแตกต่างกัน แต่ผู้ประกอบการที่มีเชื้อสายจีนมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์สูงกว่าเชื้อสายไทย ในส่วนจำนวนพี่น้อง ลำดับการเกิด สถานภาพสมรส ฐานะความเป็นอยู่เยาว์วัย ไม่มีผลต่อลักษณะผู้ประกอบการ

ปิยนุช ประทีปทัศน์ (2540) ศึกษาปัจจัยนำด้านครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่ง และภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในกรณีศึกษา จำนวน 5 ราย โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลที่ได้รับการยอมรับจากบุคคล และองค์การวิชาชีพ ว่าเป็นหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลดีเด่น ใช้เวลาในการศึกษากรณีศึกษาละ 1 เดือน รวม 5 เดือน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบการสังเกต แบบวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัยและนำเสนอข้อมูลในรูปการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยนำที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล คือ ครอบครัว สถานศึกษา และสถานที่ทำงาน ปัจจัยนำในครอบครัว ได้แก่ ความยากจนและการกำพร้าบิดาเมื่อเยาว์วัย ทำให้ต้องรับผิดชอบทำงานหนักตั้งแต่วัยเด็ก มีความรักและชื่นชมมารดาและรับคุณลักษณะของมารดาไว้เป็นของตน ได้รับการปลูกฝังให้มีความเชื่อถือศรัทธาในศาสนาและความซื่อสัตย์ รักการอ่าน และมีพฤติกรรมเป็นผู้นำหรือผู้จัดการในกลุ่มเพื่อน ปัจจัยนำในสถานศึกษา ได้แก่ การมีผลการเรียนดีมีประสบการณ์เป็นผู้นำ ชอบเล่นกีฬา ชอบทำกิจกรรม และมีครูที่ชื่นชมเป็นแบบ และปัจจัยนำในสถานที่ทำงาน ได้แก่ ลักษณะการทำงานที่ตื่นตัว ใช้ไหวพริบการตัดสินใจสูง เพื่อนร่วมงานที่ดี และมีผู้บังคับบัญชาที่ชื่นชมเป็นแบบอย่างในการทำงาน 2) ปัจจัยเอื้ออำนวยในการขึ้นสู่ตำแหน่งพบว่าปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การก้าวหน้าใน

ตำแหน่งตามบันไดอาชีพ การได้รับโอกาสทำงานบริหาร มีความพึงพอใจในบทบาทการเป็นผู้บริหาร มีแม่แบบที่ดี การได้ศึกษาอบรมเพิ่มเติม อายุนาน คุณลักษณะส่วนบุคคลที่เหมาะสมการสนับสนุนจากครอบครัว และการส่งเสริมจากผู้บังคับบัญชาในระดับสูงในการขึ้นสู่ตำแหน่ง 3) ด้านการใช้ภาวะผู้นำ พบว่า ภาวะผู้นำของหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ได้แก่ วิสัยทัศน์ บารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การเสริมสร้างแรงทางบวกอย่างเหมาะสม การเสริมแรงทางลบอย่างเหมาะสม การเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสูง การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างเครือข่าย และการให้การสนับสนุนแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับ

วชิร โอบิธากร (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลือกประกอบวิชาชีพอิสระ และการรับรู้ประสิทธิภาพแห่งตน ต่อการประกอบวิชาชีพอิสระของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวส.) ในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 ในสถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา รวม 1,498 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความตั้งใจในการเลือกประกอบวิชาชีพของนักเรียนระดับปวช. ได้แก่ การรับรู้สถานะทางสังคมต่อการประกอบอาชีพอิสระ ทักษะคิดต่อการประกอบอาชีพอิสระ และการรับรู้ถึงประสิทธิภาพแห่งตนต่อการประกอบอาชีพอิสระ และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ถึงประสิทธิภาพแห่งตนต่อการประกอบอาชีพอิสระ ทักษะคิดที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และสภาพแวดล้อมในครอบครัว 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพอิสระของบุคคล ได้แก่ ความตั้งใจในการประกอบอาชีพ การรับรู้ถึงประสิทธิภาพแห่งตน ต่อการประกอบอาชีพอิสระ การสนับสนุนทางครอบครัว และการสนับสนุนจากเจ้าของสถานประกอบการที่บุคคลนั้นเคยเป็นลูกจ้างมา

Price, Simms and Pfontz (1987) ได้ศึกษาเพื่อค้นหาทฤษฎีพื้นฐาน (Grounded theory) ถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้นำพยายามก้าวหน้าในอาชีพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพยาบาลวิชาชีพที่อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงทั้งในสถานบริการและสถานศึกษาอย่างละ 7 คน รวม 14 คน ใน มิตเวสเทอร์น และทางตอนใต้ของประเทศสหรัฐอเมริกา วิธีการวิจัยโดยสัมภาษณ์แบบลึกแล้วบันทึกลงแถบเสียง วิเคราะห์แผนภูมิองค์กร และตารางกิจกรรมประจำเดือน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความก้าวหน้าในอาชีพ ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล เหตุผลในการเลือกอาชีพ ความก้าวหน้าในตำแหน่ง อิทธิพลจากผู้อื่นและความพึงพอใจในบทบาทผู้บริหาร

Licuanan (1992) จากการศึกษาวิจัยโดยสถาบันการบริหารจัดการภาคอาเซียน (AIM) ได้เริ่มทำโครงการวิจัยในผู้บริหารสตรีภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์การผู้บริหารสตรี(Women Managers in Organization) (WMO) ตั้งแต่ปี 1988 มีขอบเขตการศึกษาส่วนหนึ่งที่พิเศษสำหรับผู้ประกอบการสตรี (Women Entrepreneur) ในเขตภาคพื้นเอเชีย ซึ่งสำรวจจากนักธุรกิจสตรีที่ประสบความสำเร็จ ในด้านการบริหารจัดการและประวัติชีวิตรวมถึงการฝึกอบรม ประกอบด้วย 4 ประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย พบว่า ลักษณะของผู้ประกอบการสตรี (Characteristic) ในเอเชียสะท้อนถึงปัจจัยแวดล้อมที่เอื้ออำนวยบางประการ จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่มีพื้นฐานครอบครัวอยู่ในระดับชนชั้นกลาง (Middle class) ค่อนข้างที่จะมีพื้นฐานการศึกษาดี (Well educated) และดำเนินชีวิตอยู่ในเขตเมืองหรือเมืองใหญ่ๆ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมสำหรับผู้ประกอบการสตรี นั้นประกอบไปด้วยตัวแปรต่างๆ ทางชีวประวัติ (Biographical Variable) คุณลักษณะทางด้านจิตวิทยา (Psychological Characteristic) สิ่งที่ชักนำไปสู่ความสำเร็จและความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จของนักธุรกิจสตรี

Guess (1992) ศึกษาขั้นตอนการประกอบการและอุปสรรคในการเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ เป็นการค้นหาระบบการประกอบการพยาบาลอิสระ จากผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ จำนวน 5 คน ที่ดำเนินการประกอบการตั้งแต่ 1 ถึง 10 ปี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเผชิญ ตลอดจนกลยุทธ์ที่ใช้ในการจัดปัญหาเหล่านั้น ทำการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกประเด็น ถอดรหัสข้อความและจำแนกประเภทปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นกลุ่มย่อยๆ ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นหลักในกระบวนการประกอบการของผู้ประกอบการพยาบาลอิสระเหล่านี้มี 6 ขั้นตอน คือ 1) การรวบรวมข้อมูล (Formative) 2) ทักษะและความชำนาญพิเศษส่วนบุคคล (Special skill) 3) การขับเคลื่อนการดำเนินงานและการกำหนดระยะเวลา (Process movement and timing) 4) (Crystallization) นำขบวนการทางธุรกิจมาใช้ 5) ลงมือดำเนินการ (Getting started) 6) ปัญหาและการแก้ไข (Problems and strategies) และผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ มีความลังเลหรือความไม่แน่นอนเกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน มักจะมีกระบวนการดำเนินการในลักษณะเหมือน ๆ กัน และไม่มีการวางแผนอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ในธุรกิจของทุกคนจะมีปัญหาและอุปสรรคแทรกแซงเป็นระยะ ซึ่งในการจัดการก็มักจะมีแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทักษะความชำนาญพิเศษส่วนตัวหรือการมีผู้เชี่ยวชาญ

ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือ และประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาของแต่ละบุคคล ที่จะทำ ให้ส่งผลต่อการดำเนินการประกอบการอย่างอิสระของบุคคล

Crofts (1994) ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เพื่อศึกษาการประกอบการอิสระของพยาบาลเวชปฏิบัติด้านการพยาบาลมารดาและทารก ที่มีประสบการณ์ทำงานมา 5 ปี ก่อนที่จะมาดำเนินการในฐานะพยาบาลผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ ด้วยรูปแบบเจ้าของ Home birth business จำนวน 1 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลและเสนอในลักษณะการบรรยาย ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการประกอบการอิสระของ กรณีศึกษาเป็นสิ่งที่พัฒนาบทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติด้านมารดาและทารก โดยสามารถ เปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ ที่ให้บริการสุขภาพเฉพาะกลุ่มผู้หญิงได้ บรรลุความสำเร็จ แม้ว่าจะมีอุปสรรคมากมายเกิดขึ้นในระหว่างการประกอบการ เช่น ระบบการ เหมาจ่ายโดยบุคคลที่สาม ขาดแพทย์ที่ให้คำปรึกษา ระบบการประกันด้านความเสี่ยงในการ ละเมิดการปฏิบัติที่ผิดต่อกฎหมายวิชาชีพ และการคำนึงถึงผลกำไร ก็ตาม อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ เกิดขึ้นย่อมได้รับการแก้ไขไปด้วยดี

Redmond (1995) ศึกษาถึงประวัติชีวิต เส้นทางอาชีพ และพฤติกรรมผู้นำของผู้ บริหารระดับสูงในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเลือกกรณีศึกษาจำนวน 10 คน วิธีการใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูลได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประวัติชีวิตและวิธีการทำงาน อดทนเสี่ยง โดยใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง 2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับบทบาทการเป็นผู้นำและผู้ บริหาร ไม่น้อยกว่าวันละ 8 ชั่วโมง 3) ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดย วิธีการเชิงชาติพจนานุกรม ผลการวิจัยพบว่าประวัติชีวิตของผู้บริหารระดับสูงทางการพยาบาล มีผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างแบบภาวะผู้นำและเส้นทางอาชีพ ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ครูผู้สอน อาจารย์ใหญ่ในสถานศึกษา ผู้เน็ต เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนประสบการณ์และกิจกรรมที่ปฏิบัติใน วัยเด็กและวัยรุ่น ซึ่งมีส่วนในการสร้างแบบผู้นำของผู้นำทางการพยาบาลเหล่านั้นทั้งสิ้น

Roggenkamp and White (1998) ศึกษาปัจจัยจูงใจให้ผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Nurse Entrepreneur) ที่ริเริ่มเป็นเจ้าของธุรกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อหาปัจจัยเบื้องต้นที่จูงใจ ให้พยาบาลวิชาชีพก้าวไปสู่ธุรกิจการประกอบการอิสระ ปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรค ที่นำไปสู่ ความสำเร็จในการประกอบการพยาบาลอิสระของพยาบาลวิชาชีพและคุณลักษณะ รวมถึงสิ่งที่ เอื้ออำนวยต่อการประกอบการอย่างอิสระ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ตามกรอบแนวคิดของ Mc Millan และ Schumceher ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธี

เลือกแบบเจาะจง (Purposful sampling) เลือกจากพยาบาลวิชาชีพที่ประสบความสำเร็จในการเป็นพยาบาลผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ จำนวน 4 คน ซึ่งพยาบาลคนแรกจะให้การแนะนำพยาบาลคนต่อไป ที่ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน จากนั้นจึงคัดเลือกอีกครั้งตามประสบการณ์จำนวนปีที่ได้ดำเนินการประกอบการธุรกิจอย่างอิสระที่ไม่น้อยกว่า 10 ปี ซึ่งความมีชื่อเสียงของพยาบาลผู้ประกอบการเหล่านี้เสมือนสิ่งที่แสดงถึงการประสบความสำเร็จ และยินดีให้ความร่วมมือกับการวิจัย 2) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การบันทึกเอกสารส่วนบุคคล การสังเกต ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ คือ ตัวผู้วิจัยและ เทปบันทึกแถบเสียง 3) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล และจากการถอดความในเนื้อหาที่สัมภาษณ์และบันทึกเอกสารที่เป็นสื่อในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ พบประเด็นหลัก 20 ประเด็น ประกอบด้วย แนวความคิด (Idea phrases) มีการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ที่ปรากฏออกมา ถอดข้อความเป็นคำต่อคำ (Verbatim) ทำการเทียบเคียงและจัดกลุ่ม ตามประเด็นหลักและจัดอันดับความสำคัญจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด อันดับที่มากที่สุดจะแสดงถึงสิ่งที่ตอบคำถามการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยจูงใจและคุณลักษณะเฉพาะของการประกอบอย่างอิสระของพยาบาลวิชาชีพประกอบด้วย

1. ปัจจัยส่งเสริม (instigating Factors) ให้พยาบาลก้าวไปสู่การประกอบการ ได้แก่ ความรักในวิชาชีพการพยาบาล (Love of nursing) อิทธิพลจากครอบครัว (Influence of Family) ความปรารถนาที่จะสร้างความแตกต่างได้ด้วยตนเอง (Desire to make a difference)

2. ปัจจัยทางธุรกิจสำหรับความเป็นผู้ประกอบการพยาบาลอิสระ (Business Factor for Nurse Entrepreneurship) ที่มาจากประสบการณ์ของพยาบาลวิชาชีพ เมื่อเริ่มประกอบธุรกิจแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ 1) ปัจจัยที่เอื้ออำนวย (Enablers) ได้แก่ ได้รับการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญภายนอก (Heath from outside) พี่เลี้ยง (Mentor) ความต้องการเปลี่ยนงาน (Need to make a job change) และเหตุการณ์วิกฤตบางอย่าง 2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค (Disablers) ได้แก่ ขาดทักษะทางธุรกิจ (Lack of Business Skill) การจำกัดในด้านการฝึกอบรม (Limitation of Training) ความจำเป็นในการสร้างเสริมทักษะระหว่างดำเนินธุรกิจหรือทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำเนินธุรกิจ (Need to acquire Skill while summing the business) รวมถึงคุณลักษณะเฉพาะของพยาบาลที่เป็นเจ้าของธุรกิจ (Characteristics of the nurse – owned Business) อันได้แก่ การวางแผนสำหรับเริ่มต้นธุรกิจ ใช้รูปแบบการจัดการที่มีเครือข่ายเพื่อการส่งต่อบริการสุขภาพ (Connection to medical communication) และการวางแผนสำหรับอนาคต (Planning for future)

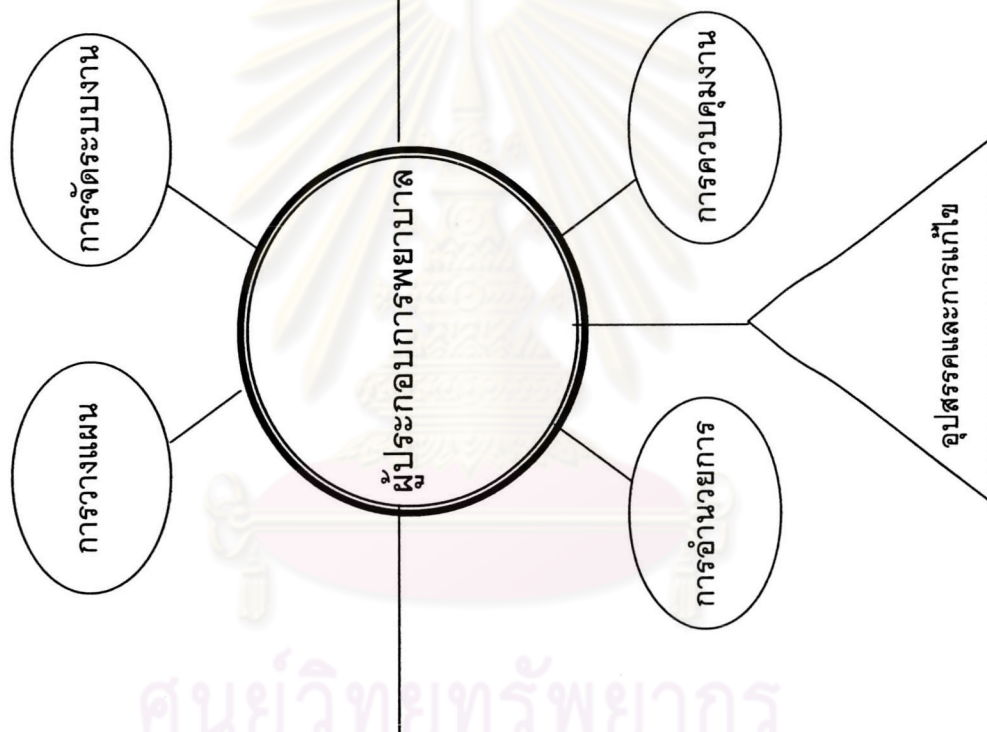
3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่จูงใจสำหรับการประกอบการอย่างอิสระของพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่ รางวัลตอบแทน (Reward) ในรูปแบบของการเงิน (Financial) ความเป็นอิสระและยืดหยุ่นในการดำเนินงาน (Freedom and Flexibility) ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert status) และก้าว

ออกไปจากวิชาชีพที่สามารถก้าวเดินได้ตามกรอบของตนเอง คุณลักษณะของพยาบาลที่พบ ได้แก่ ความมุ่งมั่นในพันธกิจที่ตั้งไว้ (Commitment to mission) ความปรารถนาที่ได้ดูแลผู้รับบริการ อย่างใกล้ชิด กล้าเสี่ยง แสดงออกอย่างเหมาะสมและเป็นผู้ที่เข้มแข็ง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัจจัยนำเข้า	ปัจจัยเชิงอำนาจ
<ul style="list-style-type: none"> ● ครอบครัว <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการอบรมผู้เลี้ยงดูเด็กในวัยเด็ก - การเรียงลำดับพี่น้องในครอบครัว - ความสัมพันธ์กับบิดามารดา - สถานภาพทางสังคมของครอบครัว - บุคคลที่รักและใกล้ชิด - เหตุการณ์ฝังใจในวัยเด็ก - ความเชื่อและค่านิยมที่ถูกปลูกฝัง ● สถานศึกษา <ul style="list-style-type: none"> - ความรู้และทักษะ - ผลการเรียนรู้ - ครูและเพื่อนที่ชื่นชอบ - ประสบการณ์และกิจกรรมในชั้นเรียน ● สถานที่ทำงาน <ul style="list-style-type: none"> - สิ่งแวดล้อมในสถานที่ทำงาน 	<ul style="list-style-type: none"> ● คุณลักษณะส่วนบุคคล 6 ประการ <ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อมั่นในตนเอง - ความมีมนุษยสัมพันธ์ - ความขยัน อดทนและทำงานหนัก - ความมุ่งมั่นในความสำเร็จ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และไม่หยุดนิ่ง - ความเป็นผู้นำ ● การมีพี่เลี้ยง ● การมีพื้นฐานจากการศึกษาดี ● แหล่งทุน ● การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ● นโยบายรัฐบาล ● อิทธิพลจากผู้อื่น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย